

Avijaja Albrechtsen

SVEND FREDERIKSEN

1906-67

eskimolog, antropolog og projektmager

Speciale

Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie

Ilisimatusarfik – Grønlands Universitet

vejleder: Thorkild Kjærgaard

afleveret: november 2012

Forkortelser

KB	Det Kongelige Bibliotek
KU	Københavns Universitet
MoG	Meddelelser om Grønland
NA	National Archives

Tilegnet mindet om mag. art. Svend Frederiksen

Forsidefoto: Arktisk Institut

Svend Frederiksen som nr. to fra venstre blandt grønlandske jævnaldrene i Holsteinsborg ca. 1912

Foto på del I, II og III : Avijaja Albrechtsen, den 24/10-2012

Svend Frederiksens samling i Groenlandica, registrerede og uregistrerede

Indholdsfortegnelse

Forkortelser	2
Forord	5
1. Introduktion	5
Problemformulering	7
Kildegrundlag	7
Periode	8
Opbygning	8
 DEL I: SVEND FREDERIKSENS LIV	
2. Ungdom i Grønland og Danmark	10
Opvækst i Holsteinsborg	10
Forældrene	10
Uddannelse og første arbejdsplads	12
Ægteskab og børn	13
 3. Svend Frederiksen forlader Grønland i 1932	15
Ilinniarfissuaq	15
Sprogspørgsmålet i 1930'ernes Grønland	15
Besøg på Rigsarkivet	17
Grunden til forladelsen af Grønland i 1932	18
 4. Videreuddannelsen	22
Københavns Universitet	22
William Thalbitzer	22
 DEL II: SVEND FREDERIKSEN I USA	
5. USA 1948-1967	26
Enmands feltarbejder (lydoptagelser)	26
Transskribering	27
Professor på de amerikanske universiteter	29

6. Kampen for et Institut for eskimologi i USA	30
Institut for eskimologi i Danmark	30
Anbefalinger	30
Kampen og desperationen	30
DEL III: VIDENSKABELIGE ARBEJDER	
7. Publicerede værker	36
Om Grønland og grønlandsk sprog	36
Om eskimoerne i Canada	38
8. Upublicerede værker og manuskripter	40
Breve i KB	40
Feltnoter	42
Fortællinger/sange	45
Nordboerne	46
Patientlister	47
Rapporter	48
Shamanisme	54
Sprog og litteratur	55
9. Svend Frederiksens bogsamling	58
Sjældnere bøger	59
10. Afslutning	60
Vurdering	60
Konklusion	64
Litteratur og kilder	68
Bilag A: Svend Frederiksens stamtræ	73
Bilag B: Helene Frederiksens stamtræ	74
Bilag C: Tidslinje	75

Forord

Som teenager havde jeg det privilegium at være bogopsætter i Groenlandica (Grønlands Nationalsamling) på Landsbiblioteket. Her studsede jeg over nogle papkasser med udskrift i grøn tusch, hvor der stod: Svend Frederiksens samling. Jeg tænkte ikke nærmere over det før Groenlandica flyttede ud til nye faciliteter i Ilimmarfik,¹ hvor jeg fortsatte nu som studentervedhjælper. Her fik de mange papkasser sin egen reol, og jeg blev mere nysgerrig og fik mere og mere lyst til at kigge nærmere på denne Svend Frederiksen (1906-67) og hans samling.

På et tidspunkt lavede vi en udstilling med nogle portrætfotos af Svend Frederiksen og hans familie, og der skulle laves en kort beskrivelse af hans liv hvor Klaus G. Hansens artikel "Ouverture til åbningen af professor Svend Frederiksen's arkiv"² var inspiration.

Hele Svend Frederiksens samling virkede interessant i og med at jeg nu studerede ved Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie på Ilismatusarfik³ og endnu ikke havde hørt om Svend Frederiksen i undervisningen. Jeg studsede over sætningen i Klaus G. Hansens artikel: "Svend Frederiksen blev straks sendt ud af Grønland."

Årene gik og det var blevet tid for mig at finde et emne til mit speciale i 2012. Jeg var meget i tvivl og havde flere emner jeg ville undersøge nærmere. Jeg fik job som projektmedarbejder i Groenlandica og skulle katalogisere og registrere Svend Frederiksens samling, som opmagasineres i Groenlandica. Jeg holdte et møde med Klaus G. Hansen, da han ved lejlighed havde tid og lyst at komme og fortælle om samlingen, da han havde arbejdet med samlingen. Her blev min interesse for Svend Frederiksen tændt og jeg følte at den glemte Svend Frederiksen skulle frem i lyset, især efter oversigtslæsning af nogle af hans manuskripter.

Tak til mine børn Iluuna og Inutsiaq for jeres tålmodighed og til min familie for støtte i forbindelse med tilblivelsen af dette speciale.

1. INTRODUKTION

Svend Frederiksen voksede op i et dansk hjem i Holsteinsborg (Sisimiut). Begge hans forældre var danske og faren var førstepræst i Holsteinsborg. Svend Frederiksen blev dobbeltsproget på modersmålsniveau fra barnsben.⁴ Svend Frederiksen blev uddannet som

---

¹ Universitetsparken i Nuuk

²(Hansen 1993)

³ Grønlands Universitet

⁴(Hansen, 1993)

lærer i 1931 i Danmark og blev samme år ansat som underviser på Ilinniarfissuaq.⁵ Svend Frederiksen forlod Grønland i 1932, muligvis pga. et udestående med seminarieforsstander Aage Bugge (1896-1979).

Svend Frederiksen flyttede til Danmark og blev immatrikuleret på KU den 11/3-1942. Han blev magister i eskimoisk filologi fra KU den 23/6-1945, hans underviser var bl.a. professor William Thalbitzer (1873-1958). Herefter flyttede han i 1948 til USA og tog på enemandsfeltarbejder rundt i det nordlige Canada. Han arbejdede i USA som professor på amerikanske universiteter. I 1961 genså Svend Frederiksen Grønland for første gang siden 1932.

Svend Frederiksens interesse for eskimoer⁶ havde flere fokusområder og dem der oftest træder frem er: shamanismen, grønlandsk litteraturhistorie, grønlandsk sprog og grammatik, grønlandske fortællinger og kampen for oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA, hvilket blev hans store livsopgave.

Jeg vil i dette speciale belyse Svend Frederiksens liv og hans virke ved at nærstudere flere af hans talrige upublicerede værker og nogle af de få publicerede og bringe denne glemte skikkelse frem. Jeg vil undersøge hans delvist uregistrerede samling, som ligger i Groenlandica. Mine fokusområder bliver altså hans liv, hans rejse fra Grønland i 1932, hans kamp for oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA, hans feltarbejde i det nordlige Canada og hans virke som eskimolog.

Svend Frederiksens upublicerede værker er mange og fylder meget i Groenlandica. Hvorfor blev disse værker ikke publiceret? Dette er yderst interessant i og med at han var mag. art. i eskimoisk filologi, og derfor vil jeg vurdere nogle af manuskripterne i en faglig sammenhæng. Jeg vil undersøge om han evt. var et miskendt geni og om der var en eller flere grunde til at han ikke blev så kendt, som så mange andre fra universitetsmiljøerne der forskede i Arktis.

I Svend Frederiksens samling i Groenlandica er der dags dato (29/10-2012) registreret 633 materialer. Dette er materialer der er i Svend Frederiksens samling, og som er indgået i Svend Frederiksens samling. Det er en del af hans private bogsamling, hans upublicerede og publicerede manuskripter. I Groenlandica som helhed er der 103 materialer, bøger og andet der handler om Svend Frederiksen eller som han selv har skrevet, eller meget sandsynligt har skrevet. De 633 materialer vokser i takt med at hans samling katalogiseres og indgås.

---

⁵ Ilinniarfissuaq = Seminariet i Godthaab

⁶ Betegnelsen eskimo anvendes i stedet for inuit som ofte bruges i dag, fordi Svend Frederiksen selv brugte betegnelsen eskimo. På den måde stemmer citaterne med specialet

På min specialrejse til København i sommeren 2012 undersøgte jeg Svend Frederiksen's brevvudvekslinger⁷ med William Thalbitzer som er opbevaret i KB. Det drejer sig om 63 breve + bilag og andet. Jeg vil også belyse hvilken indflydelse William Thalbitzer havde for begyndelsen af Svend Frederiksen's karriere.

I bilag C er lavet en grov tidslinje over Svend Frederiksen's liv. Ved folketællingers benævnelse menes der folketællinger i Grønland, hvis ikke andet er nævnt. I specialet citeres der en del, dette ser jeg nødvendigt for forståelsen af Svend Frederiksen som person og hans virke.

Problemformulering

Svend Frederiksen's samling røber en stor interesse for og viden om eskimoerne. Han voksede op i Grønland som dansk præstesøn, lærte grønlandsk fra barnsben og arbejdede i sit voksne liv for bevarelsen af ikke bare den grønlandske, men også den canadisk-eskimoiske kultur. Han arbejdede i mange år intenst for oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA. I dag er han stort set glemt, efter min mening med urette.

Hensigten med dette speciale er at redegøre for Svend Frederiksen's opvækst i Grønland og hans senere liv som eskimolog, samt at give en kortere redegørelse for hans virke som eskimolog, der var præget af store vanskeligheder med at finde en plads i verden. Til dels hang det sammen med at han havde svært ved at gøre sine ting færdige og derfor fik udgivet langt mindre publikationer end han havde behøvet, da han havde en stor arbejdsevne og i det hele taget var meget ivrig.

Kildegrundlag

Svend Frederiksen's egen samling i Groenlandica indeholder alt der lå fra Svend Frederiksen på Sisimiut museum. Denne del af samlingen stod altså oprindeligt oppe i Sisimiut museum, hvor Svend Frederiksen's far V. C. Frederiksen har sin egen udstilling. Udstillingen indeholder redskaber og husgeråd indsamlet i 1902-22. Svend Frederiksen's ting lå opbevaret på museet men blev sendt til Groenlandica for at samle Svend Frederiksen's samling. En af hans døtre har sendt sin fars materialer til Groenlandica. Nu består samlingen af dokumenter, kartotekskort og bogsamling, upublicerede manuskripter (fortællinger, digte, sange, forskning af eskimoerne osv.), røntgenbilleder, fotos, bibliografier, kartotekskasser med oversatte ord, publicerede materialer som bøger, artikler m.m. og de opmagasineres i

---

⁷ NKS 4079, 4

dag i samme samling.

NA opbevarer Svend Frederiksens lydoptagelser og en del manuskripter og publikationer som ligeledes er i Groenlandica. Klaus G. Hansen har ved lejlighed lavet en registrant (Hansen, 1994) over materialerne på NA. I denne kan man se at NA faktisk opbevarer rigtig mange manuskripter og andet som Groenlandica ikke har. Det har i denne omgang desværre ikke været mig muligt at komme over og undersøge disse materialer. Det kunne være interessant at slå disse to depoter sammen og samle samlingen. NA har en del materiale fra Svend Frederiksens tid i USA og her kunne det være interessant at se disse og dermed danne sig et overblik af hvilken karriere han fik i USA i forhold til Danmark og Grønland hvor han ikke blev særlig kendt og/eller anerkendt.

KB opmagasinerer som sagt brevene til William Thalbitzer fra Svend Frederiksen.

Periode

Specialet har fokus på tiden fra 1931 til hans død i 1967. Grunden til dette er at Svend Frederiksen lever et "ubemærket" liv indtil 1931 hvor han bliver ansat på Ilinniarfissuaq. I 1932 sker der store ændringer i hans liv, som har betydning for hvad der sker karriere- og familiemæssigt for Svend Frederiksen resten af hans liv.

Opbygning

Specialet er bygget op i tre hoveddele. Del I redegør for Svend Frederiksens liv, dvs. oplysninger om hans opvækst, forældre, uddannelse, første arbejdsplads og hans kone Helene Frederiksen og deres børn. Ligeledes kommer jeg ind på dengang Svend Frederiksen i skoleåret 1931/32 var ansat som konstitueret seminarielærer på Ilinniarfissuaq i Godthaab og eftervirkningerne fra det. Del I slutter af med videreuddannelsen til filolog på Københavns Universitet. Del II redegør for Svend Frederiksens virke i USA. Vi kommer ind på hans enmands feltarbejder i det nordlige Canada, hans transskriberingssystem og hans karriere på de amerikanske universiteter. Del II afsluttes med en fremstilling af Svend Frederiksens kamp for oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA, hvor der gives en kort introduktion til Institut for eskimologi i Danmark. Del III fokuserer på Svend Frederiksens videnskabelige arbejder og her redegøres der for hans upublicerede og publicerede værker.

Specialet er i 10 fortløbende nummererede kapitler.

A photograph of a library shelf filled with books. The books are arranged on several shelves, and the spines of many are visible. The text 'DEL I' is overlaid on the left side of the image.

DEL I

SVEND FREDERIKSENS LIV

2. UNGDOM I GRØNLAND OG DANMARK

Opvækst i Holsteinsborg

Svend Edmund Jens Theilgaard-Frederiksen blev født i kolonistedet Holsteinsborg den 31. august 1906 og blev hjemmedøbt af sin far, førstepræst Valdemar Christoffer Frederiksen (1872-1943⁸) i Holsteinsborg og Sukkertoppen (Maniitsoq) i perioden 1902-23.⁹ Svend Frederiksen voksede hovedsagligt op med det grønlandske sprog og de grønlandske børn i kolonistedet, da faren konsekvent ville have at Svend Frederiksen ikke skulle have besvær med det grønlandske sprog som han selv. Svend Frederiksen lærte først dansk i skolealderen. I hans barndom lærte han den grønlandske pige Helene Sofia Frederikke Olsen (1906-67) at kende, hun blev senere hans hustru til resten af deres liv.¹⁰ For at vende tilbage til sproget beskriver Svend Frederiksen selv i *My Autobiography*¹¹ hvorfor hans far ville have at han og hans brors første sprog var grønlandsk. Faren ville give det til sine børn som han selv ønskede at kunne, grønlandsk på modersmålsniveau.

Svend Frederiksen havde en lillebror ved navn Mogens Henning Haldor Theilgaard-Frederiksen, han var født den 11. august 1909 ligeledes i Holsteinsborg og han var også døbt af sin far, dog i kirken.¹²

Forældrene

Svend Frederiksens far V. C. Frederiksen var opvokset i Svendborg amt, Bregninge sogn med sine fire andre søskende, hvor V. C. Frederiksen var den næstældste i flokken. Moren hed Ane Frederiksen, født Andersen og var født i 1850. V. C. Frederiksens far Jens Frederiksen var skibsfører i Odense amt, Flemløse sogn, derfor står der i folketællingen at han ikke boede hjemme, men at Ane "lever af mandens erhvev" og er gift med Jens.¹³

Som tidligere beskrevet var V. C. Frederiksen førstepræst i Holsteinsborg og Sukkertoppen fra 1902 og indtil de flyttede til Danmark i 1923. Svend Frederiksen kan som ung have følt i en eller anden grad at han på en måde måtte leve op til sin far. Dette ser vi fordi V. C. Frederiksen interesserede sig for det grønlandske sprog og skrev om det, og det blev Svend Frederiksens studier fyldt op med. I et upubliceret manuskript¹⁴ *Den retrogressive*

---

⁸ Box 58 i Svend Frederiksens samling: telegram 5/5-1943 fra Søborg: "Far død i nat af blodprop = mor..."

⁹ Box 58 i Svend Frederiksens samling: tale ved afsløringen af mindesmærke for V. C. Frederiksen

¹⁰ (Angmalortok, 1967)

¹¹ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

¹² http://issuu.com/greenlandnm/docs/f_dte1905_1914/1

¹³ http://www.ddd.dda.dk/asp/personer_husstande.asp

¹⁴ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

uvularisering i eskimoisk nævner Svend Frederiksen sin far flere gange, bl.a. på side 1: “da han i en Snes Aars nære Samleven med det eskimoiske Folk arbejdede interesseret med deres Sprog, som han mere end mangen Embedsmand kunde tumle med.” På side 3 skrev han: “Ogsaa jeg nærer som V. C. Frederiksen Agtelse og Beundring for Professor Thalbitzers videnskabelige Arbejde (Livet igennem har V. C. F. I skrifter vist dette).” Han roser altså sin far og viser sig enig med ham om William Thalbitzer. Det er en mulighed at Svend Frederiksen ville prøve at leve op til sin far.

I *My Autobiography*¹⁵ skriver Svend Frederiksen om sin far således: “He was extremely scientific interested and active in the scrutinization of Eskimo language and culture.” Dette blev Svend Frederiksen ligeså stærkt interesseret i som voksen. V. C. Frederiksen fik udgivet nogle artikler i MoG, bøger indenfor skolevæsenet gjorde ham gældende som forfatter af regnebøger og lærebøger i grønlandsk sprog til grønlandske børn. Artiklerne i MoG var i bd. 50 *Fund af eskimohuse af Kap York-typen* og i bd. 59 *Om det gamle eskimoraab til de første søfarende efter nordbotiden* og *Om betydningen af “Etah”*.

V. C. Frederiksen var sognepræst i Thoreby sogn i Danmark fra 1924 til sin død i 1943.¹⁶ Beboerne i Thoreby sogn rejste en mindesten på hans grav, hvor hans kones navn ligeså blev indgraveret ved hendes død.

Moderen til Svend Frederiksen var V. C. Frederiksens kone Agnes Emonie Margrethe Ingeborg Frederiksen, født Theilgaard (1875-1945).¹⁷ Agnes Frederiksen var ifølge en folketælling¹⁸ fra 1921 født i Citadellet¹⁹ i Frederikshavn. I *My Autobiography*²⁰ skriver Svend Frederiksen om sin mor således:

“had musical (conservatory) education with the highest distinction, and had e.g. had the honour of playing for the Royal family in Copenhagen. Among others she educated the composer (and author) the late Greenland Eskimo Jonathan Petersen, famous in Greenland to further training in Denmark.”

Agnes Frederiksen havde altså undervist den kendte grønlandske komponist Jonathan Petersen (1881-1961), som bl.a. er kendt for at have komponeret Grønlands nationalsang

---

¹⁵ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

¹⁶ Box 58 i Svend Frederiksens samling: tale ved afsløringen af mindesmærke for V. C. Frederiksen

¹⁷ [http://www.gravminderegistrering.dk/minde_data.asp?Nr=21&Sted=Toreby%20\(0789\)&Grav=1_A,rk.7_11-12_PastFrederiksen](http://www.gravminderegistrering.dk/minde_data.asp?Nr=21&Sted=Toreby%20(0789)&Grav=1_A,rk.7_11-12_PastFrederiksen)

¹⁸ http://www.ddd.dda.dk/asp/personer_husstande.asp

¹⁹ Kastellet = Fæstning i København, opført i 1662 på foranledning af Frederik den III

²⁰ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

Nunarput. Hun havde også en musikkonservatorisk uddannelse og havde spillet for de kongelige. Svend Frederiksens forældre var altså ikke ukendte i hverken det grønlandske eller danske samfund.

Uddannelse og første arbejdsplads

Svend Frederiksen gik formodentlig i den grønlandske skole og han startede der nok som 5-6 årig i 1912, på dette tidspunkt gik alle børn normalt i skole og oftest hos en uddannet grønlandsk kateket. Dette baseres på at hans far gik op i at hans søn Svend Frederiksen skulle lære grønlandsk som han efter sigende ikke selv var så god til. Det er også en mulighed at V. C. Frederiksen selv har hjemmeundervist sin søn da han var præst. Evt. kan han også have undervist sin søn sammen med de grønlandske børn, da præster dengang også kunne undervise i regning, skrivning osv. Vi må her bide mærke i at det i start af 1900-tallets Grønland ikke var svært at lære grønlandsk, da den grønlandske befolkning dengang mest talte grønlandsk, også til danskerne. I dag kan det være svært at lære grønlandsk i de større byer i Grønland da befolkningen i hverdagsituationer hovedsagligt svarer de dansktalende på dansk, og ofte også selvom de dansktalende evt. prøver at tale grønlandsk.

Svend Frederiksens forældre flyttede til Danmark i 1921 da han var 14-15 år. I Danmark påbegyndte han sin uddannelse som lærer og blev færdig i 1931 som 24-25 årig, så han havde fulgt et tidsmæssigt nogenlunde klassisk uddannelsesforløb uden særlige afbrydelser.

Han blev ansat som konstitueret seminarielærer på Ilinniarfissuaq umiddelbart efter endt uddannelse i 1931. Ilinniarfissuaq var på dette tidspunkt i en rivende udvikling. Eleverne blev flere og flere og fagene blev langsomt men sikkert tilpasset tidens gang hvad angik sprog og kultur. Der var altså mulighed for måske at præge seminariets undervisning.

I 1932 blev Svend Frederiksen efter hans egen mening smidt ud fra Grønland. Grunden ifølge Svend Frederiksen var at Aage Bugge²¹ friede til Helene Frederiksen, og at hun havde afvist ham. Svend Frederiksen og Helene var jo gift og havde kendt hinanden fra de var helt små. Der blev lavet en demonstration fra befolkningens side over hans rejse fra Grønland. Dette kan tyde på at der har været et udestående da man ikke normalt laver en demonstration medmindre der er en grund. Jeg synes derfor at det er meget interessant hvem han var og hvorfor vi ikke har hørt om denne eventuelle bortvisning, ligesom forflyttelsen af seminarielæreren Augo Lynge i 1943 fra Godthaab til Egedesminde (Aasiaat).²² Her blev der ligeledes holdt et protestmøde fra befolkningen. Mere om Svend Frederiksens afrejse i 1932

---

²¹ Daværende forstander af Ilinniarfissuaq

²² (Fleischer, 1996)

findes i kapitel 3. SVEND FREDERIKSEN FORLADER GRØNLAND I 1932.

Svend Frederiksen flyttede med sin kone Helene Frederiksen til Danmark.

Svend Frederiksen blev immatrikuleret den 11/3-1942 på Københavns Universitet, og havde bl.a. professor William Thalbitzer som sin underviser. (læs om ham i kapitel 4.

VIDEREUDDANNELSEN)

Ægteskab og børn

Svend Frederiksen og Helene Olsen blev gift i Vor frelser kirke den 5/7-1931.²³ Svend Frederiksen blev ansat på Ilinniarfissuaq i 1931, skoleåret og dermed undervisningen startede i september. De er altså flyttet til Godthaab umiddelbart efter brylluppet. Helene Frederiksen døde i USA i maj 1967.²⁴

I Svend Frederiksens samling i Groenlandica fandt jeg ved registreringen af samlingen to upublicerede manuskripter²⁵ skrevet af Helene Frederiksen. Manuskripterne *Den grønlandske kvinde* på 3 sider og *Det unge Grønland* på 5 sider er skrevet i Valby i København. De er udaterede men er meget sandsynligt skrevet i perioden hvor Svend og Helene Frederiksen boede i Danmark i 1932-1948.

I *Det unge Grønland* beskriver Helene Frederiksen de unge grønlanderes daglige rutiner, hun beskriver indretningen af et typisk grønlandsk hus og brugen af dansk i undervisningen. Eksempelvis skriver hun på side 4 om danskundervisningen på Grønland: “Han maa kunne forklare, hvad han mener paa Elevernes eget Sprog – ellers bliver Undervisningen tom.” Ligeledes er der en gengivelse af den grønlandske nationalsang *Nunarput*²⁶ digtet af Henrik Lund (1875-1948) og komponeret af Jonathan Petersen.

Den grønlandske kvinde handler om den grønlandske kvindes daglige rutiner og om drømmen om at komme til Danmark. Om hygiejnen på Grønland skriver hun på side 1 således: “Her i Danmark taler man maaske nok om Grønlandernes Mangel paa Hygiejne, men man tænker ikke paa, at Vandet skal hentes enten fra Søer eller Elve ofte langt borte, og Sæbe har man ikke altid raad til.” Helene Frederiksen har gjort sig nogle overvejelser og viser i manuskripterne sig at have været en eftertænksom kvinde, der kunne sætte sig ind i andres tankegange om hendes fædreland.

Manuskripterne er meget velskrevet, forstået således at de er skrevet letforståeligt på et

---

²³ Box 58 i Svend Frederiksens samling: vielsesattest

²⁴ Box 58 i Svend Frederiksens samling: dødsattest

²⁵ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

²⁶ Skrevet i 1912, blev Grønlands nationalsang i 1916. (Petersen, 1951)

alment niveau. Vi kan ikke vide om Svend Frederiksen har rettet eller hjulpet med manuskripterne, de er skrevet på skrivemaskine.

På NA i USA er der i registranten (Hansen, 1994) noteret at der i box nr. 21 er et manuskript skrevet af Helene Frederiksen *Polarliv* på 3 sider. De to førstnævnte manuskripter behøver altså ikke at være de eneste hun har skrevet.

Grønlænderne var allerede i 17-1800-tallet utrolig dygtige til at læse og skrive og Helene Frederiksen har ikke været en undtagelse.

En lidt mere unik ting som Svend Frederiksens samling i Groenlandica indeholder er nogle røntgenbilleder²⁷ af struben fra Helene Frederiksen. Røntgenbillederne²⁸ er taget af Svend Frederiksen, og er taget mens Helene Frederiksen har udtalt grønlandske lyde. Dermed kunne man på røntgenbillederne se hvordan struben og stemmebåndene så ud under udtalene. Røntgenbillederne er ikke daterede men er meget tydelige. Svend Frederiksen beskrev røntgenbillederne til et foredrag hvortil der findes et upubliceret manuskript *Vestgrønlandske Klusiler i Forlyd*.²⁹ På side 14-15 skrev han om røntgenbillederne således:

“Der kan her blive fremvist nogle røntgenbilleder af sydvestgrønlandske organstillinger til faryngale lyd; de repræsenterer saavel første hovedposition som især anden hovedposition; de er taget af grønlanderinden Helene Frederiksen. Det drejer sig om [q q̣ q̣~]. Om nogen ønsker at se dem efter foredraget vil de kunne blive forevist.”

Det sidste han nævner var altså at folk der deltog i foredraget kunne se røntgenbillederne hvis de havde lyst. Måske havde Svend Frederiksen en anelse om at nogle måske ville finde det frastødende. Men dette er kun en fortolkning.

Svend og Helene Frederiksen fik fem døtre i Danmark og i USA. Jeg vil ikke komme nærmere ind på dem her, da det i dette tilfælde er unødvendigt. Jeg vil dog benytte lejligheden til at nævne at havde den ene af døtrene ikke sendt sin fars manuskripter af sted fra USA til Grønland, så havde Groenlandica ikke haft så stor en samling fra Svend Frederiksen og måske var dette speciale så ikke blevet til.

Studierne med børn var ikke let. Svend Frederiksen skriver i et brev³⁰ til sine forældre dateret den 6/9-1942 således:

---

²⁷ Det første røntgenbillede blev taget i 1895 af Wilhelm Conrad Röntgen (f. 1845, d. 1923)

²⁸ Svend Frederiksens samling i Groenlandica: Røntgenbilleder i Box “diverse”

²⁹ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

³⁰ Box 58 i Svend Frederiksens samling: brev 6/9-1942

“Jeg er nu paa Hovedet inde i Universitetsstudierne. Der er mer end nok at gøre for mig. For at faa Ro (som jeg saa længe de tre Pigebørn ikke sover ikke kan faa paa den sparsomme Plads herhjemme) maa jeg fremtidig opholde mig fra Morgen til Aften (19-20 Tiden) paa Universitetet”

Denne sætning viser at det selvfølgelig med tre børn ikke er uden udfordringer at være studerende på KU.

I et brev³¹ til Rigsbibliotekar Dahl dateret den 19/9-1948 skriver Svend Frederiksen om et kommende job i Amerika:

“nødvendighed for mig at faa kone og børn med mig til Amerika... jeg anser min kone som uvurderlig for mig for ethvert betydende eskimoisk arbejde. Det siger sig selv at hun er absolut nødvendig til brug ved fonetiske undersøgelser.”

Her kan vi aflæse at Helene Frederiksen betød meget for de fonetiske undersøgelser, og dette kan vi se praktiseret på de røntgenbilleder Svend Frederiksen fik taget af sin kones strube.

3. SVEND FREDERIKSEN FORLADER GRØNLAND I 1932

Ilinniarfissuaq

Svend Frederiksen blev ifølge Ilinniarfissuaqs årsberetning for året 1931-1932³² konstitueret som seminarielærer. Han underviste 30 timer ugentligt seminarieeleverne, højskoleeleverne og børneskoleeleverne. Seminariet blev undervist af Svend Frederiksen ugentligt i dansk med 3 særtimer og i naturlære. Højskolen blev undervist af Svend Frederiksen med dansk i 2 timer, regning med 5 fællestimer og 1 særtimer, historie og naturlære, også havde han friluftsarbejde i 1 time med både seminariet og højskolen. I børneskolen underviste han 12 timer ugentligt.

Sprogspørgsmålet i 1930'ernes Grønland

Ifølge Angmalortok³³ blev Svend Frederiksen smidt ud af Grønland grundet uenigheder med Aage Bugge om undervisningsproget. Svend Frederiksen var ikke glad for udviklingen af

---

³¹ NKS 4079, 4

³² Ilinniarfissuaq Godthaab Seminarium Aarsberetning 1931/32 og 1932/33

³³ Angmalortok = Helene Frederiksens nevø (Angmalortok, 1967)

mere brug af dansk i undervisningen. Svend Frederiksen var i 1931 en ung mand der var født og opvokset i Grønland med danske forældre. Han havde været under uddannelse til lærer i Danmark, og det var i 1931 hans foreløbige uddannelseshistorie. Vi ved endnu ikke om det passer at Svend Frederiksen og Aage Bugge havde uoverensstemmelser om sproget. Jeg har ikke fundet beviser på det på skrift. Det eneste jeg har er Angmalortoks egen beretning om forladelsen af Grønland i 1932. Svend Frederiksen og Aage Bugge er primærkilderne til den sag. Jeg har dog et kapitel skrevet af Aage Bugge (seminarieforsstander 1925-34)³⁴ hvori Aage Bugge utrykker en holdning om at danskundervisningen ikke skulle intensiveres alt for meget. Dette udtrykte han på baggrund af, at da han og underviseren M. Gam havde sat timetallet i dansk op kunne eleverne ikke "fordøje" det. Dansk blev intensiveret i de andre fag men dette nedtrappede de også, da det havde modsatte effekt. Der står ikke noget om hvilke år danskundervisningen blev intensiveret og hvornår de trak det til sig igen, og det kan man ikke se i *Godthaab Seminarium Aarsberetning* for årene 1925-34, der ellers ville være et relevant sted at kigge efter sådanne oplysninger. Under fagbeskrivelserne for året står under dansk og grønlandsk at der er lavet øvelser, læst, gennemgået grammatik osv., og under de andre fag står intet om særlig brug af dansk i undervisningen.

I et skrift *Grønlandske skoleproblemer* (Bugge, [1931]) skriver Aage Bugge at Ilinniarfissuaq i 1930 fik indført danskundervisning som fag. Danskundervisningen og undervisning på dansk blev intensiveret. Han skriver også at der er brug for danske lærere til kystens skoler til danskundervisningen. Det betyder altså at Svend Frederiksen er kommet til Ilinniarfissuaq hvor seminariet var under en stærk forandring og hvor diskussionerne om danskundervisningen sagtens kan have præget undervisernes dagligdag. Det hele var jo nyt.

Ifølge artiklen "Danskundervisningen i Grønland før den anden verdenskrig" (Kleivan, 1993) havde Aage Bugge ikke villet fastansætte Svend Frederiksen pga. hans sprogholdninger i den fremtidige undervisning. Inge Kleivan skriver at Svend Frederiksen ville indføre undervisning på grønlandsk, og at skulle det være et andet sprog mente han at det skulle være engelsk og ikke dansk. Hvis dette er sandt har der derved været modsætninger i Aage Bugges og Svend Frederiksens intentioner med undervisningssproget. Aage Bugge var som Svend Frederiksen født og opvokset i Grønland af danske forældre. Han var fuldt dobbeltsproget som Svend Frederiksen og en smule ældre. Der kan godt have været uenighed om undervisningssproget, men ifølge Inge Kleivan kan det ikke have været fordi Aage Bugge fuldstændigt ville indføre undervisningssproget som udelukkende dansk. Problemet har nok

---

³⁴ (Binzer, 1957)

været at Svend Frederiksen ville indføre mere engelsk end dansk. Inge Kleivan nævner en 5 sider skrivelse til Kirkeministeriet, hvor Aage Bugge skriver hvorfor han ikke ser Svend Frederiksen fastansat. Denne oplysning er meget interessant og kunne give et indblik i Aage Bugges syn af Svend Frederiksen og er den "brik" jeg mangler her. Inge Kleivan kommer også ind på at hun ikke mener at Svend Frederiksen ville indføre undervisningssprog på udelukkende dansk, men at han mente at der skulle være flere dansktimer. Holdningen til engelsk kan hun ikke læse sig frem til i Svend Frederiksens materiale.

Besøg på Rigsarkivet

I sommeren 2012 besøgte jeg Rigsarkivet i forbindelse med besøget på KB. Jeg havde forhåndsbestilt noget materiale omhandlende årene omkring 1932 i håbet om at finde noget om Svend Frederiksen og hans forladelse af Grønland i 1932. Adskillige dokumenter i fire kasser blev læst igennem, men jeg fandt intet om Svend Frederiksen. Materialet var fra Grønlands Styrelse, men det er hermed ikke sagt at der bare intet findes om Svend Frederiksen. Grønlands Styrelses arkiv er et meget stort arkiv og man kan f.eks. ikke bare søge på Svend Frederiksen på deres hjemmeside, også dukker alt om ham op. Man må selv sidde på Rigsarkivet og kigge det hele igennem. Jeg er sikker på man kan finde noget om ham hvis man kigger det rigtige sted. Dette lykkedes mig desværre ikke. De bestilte materialer var disse:

Bestillingsnummer: 156804

Arkivinstitution: Rigsarkivet

Arkivskaber: Grønlands Styrelse, Hovedkontoret

Arkivserie: Gruppeordnede journalsager m.m.

Magasinenhed: 28 Sager henlagt på journalnummer 1932

Benyttelsessted: Rigsarkivet

Bestillingsnummer: 156805

Arkivinstitution: Rigsarkivet

Arkivskaber: Grønlands Styrelse, Hovedkontoret

Arkivserie: Gruppeordnede journalsager m.m.

Magasinenhed: 79 Seminarer og Kateketskoler Børneskoler m.m. 1914 - Børneskoler m.m. 1932

Benyttelsessted: Rigsarkivet

Bestillingsnummer: 156806

Arkivinstitution: Rigsarkivet

Arkivskaber: Grønlands Styrelse, Hovedkontoret

Arkivserie: Gruppeordnede journalsager m.m.

Magasinenhed: 83 Kirke og skolevæsenet Personale 1931 - Personale 1935

Benyttelsessted: Rigsarkivet

Bestillingsnummer: 156807

Arkivinstitution: Rigsarkivet

Arkivskaber: Grønlands Styrelse, Hovedkontoret

Arkivserie: Gruppeordnede journalsager m.m.

Magasinenhed: 88 Grønlændernes uddannelse 1929 - 1932

Benyttelsessted: Rigsarkivet

Grunden til forladelsen af Grønland i 1932

I årsberetningen fra Ilinniarfissuaq for 1932-1933 står på side 7 således:

“Konstituteret seminarielærer S. Frederiksen afrejste med foraarsskibet og cand. mag. H. Christiansen er i sommerens løb blevet konstitueret som seminarielærer.”

Undervisningsåret varede fra 1/9-1931 til 1/6-1932. Svend Frederiksen rejste altså fra Grønland midt i undervisningsåret om foråret 1932. Der vil normalt være en god grund til at en lærer rejser midt i et skoleår.

Ifølge Svend Frederiksen var grunden at Aage Bugge havde friet til hans hustru Helene Frederiksen. Vi ved at Helene og Svend Frederiksen blev gift i juli 1931. Vi kan ikke med sikkerhed ud fra Svend Frederiksens egen beretning aflæse om Svend Frederiksen var gift med Helene da Aage Bugge friede til hende. I et brev³⁵ dateret 23/7-1957 til William Thalbitzer skriver Svend Frederiksen således:

“For 25 (fem og tyve) aar siden smed nuværende provst Aage Bugge, ministerial consulent etc. etc. mig ud fra mit fødeland, Grønland. Det var sikkert nok en væsentlig årsag (han naturligvis aldrig vil indrømme), at han engang friede til min kone, som jeg har kendt fra barnsben af. Dette kan jeg naturligvis ikke bebrejde Danmark; men jeg kan bebrejde ledende danske myndigheder, at de lader en uhyrlig nepotisme gaa i svang i dansk-grønlandske

---

³⁵ NKS 4079, 4

forhold, en nepotisme som ikke burde identificeres med dansk statspolitik. Det er firmaet Bugge, Lyng & Lyng etc., der i virkeligheden regerer Grønland. Grønlænderne selv er ikke politisk skolede nok til at kunne sende rigsdagsrepræsentanter: de besidder f.eks. ikke den tusindaarige parlamentariske kultur, som Islænderne har. Firmaet Bugge, Lyng & Lyng kan umuligt være deres reelle repræsentantskab.”

Svend Frederiksen nævner altså at Aage Bugge smed ham ud fra Grønland fordi han havde friet til Svend Frederiksens kone. Hvis man tager ordene ud af brevet hvor han beskriver grunden til hans udsmidning lader det til at Aage Bugge havde friet efter at Svend Frederiksen og Helene blev gift, fordi Svend Frederiksen bruger ordene: “frie til min kone”. Hvis det er rigtigt må det også have været en mærkelig situation at stå i for Aage Bugge, der jo havde samme arbejdsplads som Svend Frederiksen, og Aage Bugge var jo Svend Frederiksens overordnede på Ilinniarfissuaq så Aage Bugge besluttede måske at sende “problemet” væk. Desuden skal det bemærkes at Aage Bugge i juli 1925 blev gift med Anna Valborg Margrethe Jensen (1899-1971).³⁶ Men igen det kan også være at han har haft friet før de begge blev gift. Svend Frederiksen kommer i citatet også ind på hans holdning til de grønlandske politikere, og her kan vi se at Svend Frederiksen ikke var bange for at give sin mening til kende. I dette tilfælde til William Thalbitzer.

I et upubliceret manuskript *The Eskimo world now and then and now*³⁷ skriver Svend Frederiksen på s. 29: “I love my beautiful mountains Greenland, my country of birth. – Sure people do not move from their homeland just for fun.” Det er i hvert fald klart at Svend Frederiksen selv ikke mener at han er rejst frivilligt fra Grønland i 1932.

Ifølge Angmalortok blev Svend Frederiksen udsmidt fra Grønland grundet uenigheder med Ilinniarfissuaqs ledelse om den efterhånden dominerende undervisning på udelukkende dansk. Svend Frederiksen ville ifølge Angmalortok have mindre undervisning på dansk og mere på grønlandsk. I årsskrifterne fra Ilinniarfissuaq og Aage Bugges kapitel i jubilæumsskriftet kan vi ikke læse os frem til problemer med danskundervisningen eller en intensivering udover at danskundervisningen blev intensiveret under Aage Bugges forstanderskab, men det blev droppet igen. Denne intensivering har foregået i 1930 hvor Svend Frederiksen efterfølgende blev underviser, og at det er denne intensivering Angmalortok henviser til.

---

³⁶ Dansk Biografisk Leksikon under “Bugge, Aage”

³⁷ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

I det upublicerede manuskript *Kan og bør det grønlandske sprog bevares – og hvordan?*³⁸ beskriver Svend Frederiksen at der burde være mere ligestilling mellem det danske og grønlandske sprog. Om det grønlandske sprog skriver han bl.a. dette om Knud Rasmussen:

“Det vil blive vanskeligt for mange at forstaa, at det var folke heroen Knud Rasmussen, der gav stødet til en accelererende tilsidesættelse af det grønlandske sprog” “var så begejstret for, at han for den forsamlede Rigsdag efter sin Eskimorejse vest for Grønland foreslog en lignende medicin anvendt i Grønland – og fra da af forsvandt grønlandsk mere og mere i skolen i Grønland.”

Dette kommer der nærmere ind på i artiklen *Knud Rasmussen tog fejl, kursen må nu lægges om* hvor Svend Frederiksen fremførte hans mening om det grønlandske sprogs fremtid i Studenterforeningen. Svend Frederiksen beklagede assimileringprocessen der skete i 1920'erne på baggrund af Knud Rasmussens forslag efter den 5. Thuleekspedition på Rigsdagen³⁹ den 12/2-1925 om undervisning på dansk i de grønlandske skoler. Svend Frederiksen sammenlignede det med undervisningsprogrammet der havde haft store følger for de oprindelige folk i USA, fordi de som følge deraf ikke kan deres eget sprog, og dermed kan børnene f.eks. ikke forstå deres bedsteforældre, eller enddog deres egne forældre. Artiklen og manuskripterne viser altså at Svend Frederiksen ikke var begejstret for Knud Rasmussens ideer om brug af dansk i folkeskolen. Denne artikel bevidner Angmalortoks udtalelse om Svend Frederiksens holdning til sproget. Ifølge Angmalortok var dette grunden til Svend Frederiksens pludselige stop på Ilinniartissuaq og hvorfor de måtte rejse ud af Grønland.

I et brev⁴⁰ til William Thalbitzer fra Svend Frederiksen dateret den 10/5-1936 skriver han dette: “Det har været mig en stor Glæde at beskæftige mig med Oversættelserne. Det har været som et Pust fra Grønland, som baade min Kone og jeg savner saa meget.” Dette er fire år efter afrejsen fra Grønland og bevidner savnet til Grønland. Man kan selvfølgelig savne Grønland selvom man frivilligt er flyttet derfra, men man kan også vælge at fortolke det som at Svend og Helene Frederiksen ikke kunne komme tilbage og måske var “smidt” ud af Grønland eller ligefrem forvist, som Svend Frederiksen selv har udtalt sig om i brevet til William Thalbitzer.

---

³⁸ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

³⁹ Rigsdagen = det danske parlament 1849-1953 (Landstinget og Folketinget)

⁴⁰ NKS 4079, 4

I *My Autobiography*⁴¹ nævner Svend Frederiksen intet om hvorfor han ikke var i Grønland fra 1932. Om Ilinniarfissuaq skriver han at han var lærer der som ung, og ikke meget andet om det. Dette falder mig en smule mærkeligt, da det var en biografi af ham selv skrevet af ham selv, og havde Svend Frederiksen været smidt ud fra Ilinniarfissuaq havde han nok skrevet om dette i autobiografien, da det jo er alvorligt hvis han ligefrem var smidt ud fra Grønland. Der er selvfølgelig også den mulighed at han ikke havde lyst at skrive sådan noget i sin autobiografi, hvis han som han selv skriver var blevet smidt ud af Grønland.

I et brev⁴² dateret den 10/11-1948 til William Thalbitzer viser dette citat at Svend Frederiksen senere har fundet ud af, at der var blevet holdt øje med ham ved flytningen til Grønland. Hvor han har denne oplysning fra fremkommer han ikke med.

“Brændt ind i min bevidsthed er den frygtelige oplevelse, jeg havde da jeg 1932 med min kone maatte forlade Grønland, vort fødeland. Paa grundlag af faktiske oplysninger ved jeg, at der allerede før jeg rejste op til Grønland i 1931 forelaa en ordre om at passe særligt paa mig.”

Et andet brev⁴³ dateret den 20/9-1948 til William Thalbitzer viser igen noget om forladelsen i 1932: “Jeg har siden Styrelsen jog mig fra Grønland”. Denne sætning giver et nyt perspektiv, og der må ligge nogle dokumenter i Grønlands Styrelses arkiv på Rigsarkivet hvis det er sandt.

I registranten fra NA (Hansen, 1994) er der flere dokumenter i box nr. 4 der er fra 1932. Klaus G. Hansen har kaldt dem: *Protestskrivelse til fordel for Svend Frederiksen 1932* fra Frederik Høegh m.fl., *Støtteerklæring til Svend Frederiksen 1932* fra Ilíniartut (eleverne). *Støtteerklæring til Svend Frederiksen 1936 med henvisning til støtteerklæringen fra 1932* fra Philippus Josefsen (elev). Disse dokumenter ville jeg meget gerne have set, i og med at de kan være ret afslørende for hvad der virkelig skete for Svend Frederiksen i 1932. Hvorfor forlod han Grønland midt i skoleåret? Det kunne også have været interessant at have set Aage Bugges skrivelse til Kirkeministeriet således at man kunne danne sig flere sider af sagen.

---

⁴¹ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

⁴² NKS 4079, 4

⁴³ NKS 4079, 4

4. VIDEREUDDANNELSEN

Københavns Universitet

Som tidligere nævnt blev Svend Frederiksen immatrikuleret på KU i 1942. Han var elev af William Thalbitzer og tilknyttet grønlandsk (eskimoisk) filologi på KU.

I et brev⁴⁴ dateret 6/9-1942 nævner Svend Frederiksen deres dårlige økonomiske forhold, og at han laver biblioteksarbejde ved siden af sine studier, for at få det hele til at hænge sammen økonomisk. I et andet brev⁴⁵ til sine forældre dateret den 21/3-1943 skriver Svend Frederiksen at overbibliotekar Dahl ville henvende sig til Grønlands Styrelse for et ønske om lønforhøjelse til Svend Frederiksen. Svend Frederiksen arbejdede altså ved siden af sine studier på KU.

William Thalbitzer

I et brev⁴⁶ til sine forældre skriver Svend Frederiksen om sine universitetsstudier: “men Professor Thalbitzers Timer, som jeg nu ogsaa skal til (nu paa Onsdag) ligger meget i Vejen paa samme Tid; og dem maa jeg først og fremmest passe.” Svend Frederiksen prioriterede altså sine lektioner hos William Thalbitzer, hvilket var klart, da Svend Frederiksens interesse var for Grønland og William Thalbitzers felt var jo Grønland. At han kunne lide William Thalbitzer udtrykte Svend Frederiksen tydeligt i et brev⁴⁷ til sine forældre dateret den 21/2-1943 om overbibliotekaren Dahl: “Han er som Professor Thalbitzer en sjælden fin og kultiveret Mand.”

William Thalbitzer vandt KUs guldmedalje i 1894 for en filologisk afhandling hvor han besvarede KUs prisopgave, han blev cand. mag. i 1899 i dansk, latin og engelsk. En af hans større afhandlinger *A phonetical study of the Eskimo language*⁴⁸ vandt anerkendelse fra flere forskere. William Thalbitzer er mest berømt for sit værk *The Ammassalik Eskimo*⁴⁹ og er kendt for flere værker og sit arbejde med Østgrønlands arkæologi som er beskrevet i *Ethnological description of the Amdrup collection from East Greenland*.⁵⁰ I 1920 blev

---

⁴⁴ Box 58 i Svend Frederiksens samling: brev 6/9-1942

⁴⁵ Box 58 i Svend Frederiksens samling: brev 21/3-1943

⁴⁶ Box 58 i Svend Frederiksens samling: brev 6/9-1942

⁴⁷ Box 58 i Svend Frederiksens samling: brev 21/2-1943

⁴⁸ (Thalbitzer, 1904)

⁴⁹ (Thalbitzer, 1914-1923)

⁵⁰ (Thalbitzer, 1909)

William Thalbitzer docent⁵¹ ved KU i grønlandsk sprog og kultur. I 1926 udnævnedes han som professor ved KU. I 1952 blev han æresdoktor ved KU og han har flere æresmedlemstitler i berømte arktisrelaterede selskaber og foreninger.⁵² Så det var en meget dygtig og anerkendt underviser Svend Frederiksen havde.

I et brev⁵³ til William Thalbitzer dateret den 19/1-1951 skriver Svend Frederiksen: “Jeg takker ogsaa saa mange gange, fordi De har nævnt mig i Deres afhandling i Grønlandsbogen II s. 249.” Jeg har kigget i bogen (Grønlandsbogen II, 1950) og kan se at Svend Frederiksen er nævnt ved navn fordi han oversatte sin jævnaldrene Hans Lynges (1906-88) skuespil *Ernerit “Far og søn”*. Denne bog er kendt, men det at Svend Frederiksen kort er nævnt gør ikke Svend Frederiksen kendt fordi han var nævnt som oversætter. Hans forskning eller andet blev ikke nævnt, så læseren lærer ikke mere om Svend Frederiksen i denne bog.

Brevvekslingerne mellem Svend Frederiksen og William Thalbitzer er opbevaret i Groenlandica og i KB. Disse breve vidner om et nært forhold. Svend Frederiksen kunne altid finde støtte og søge råd om stort og småt, privat og karrieremæssigt hos William Thalbitzer. Efter William Thalbitzers død i 1958 skriver Svend Frederiksen mere kritisk om ham i sine rapporter. Her holder Svend Frederiksen sig ikke tilbage for sin mening om William Thalbitzers forskning, men han skriver også at han stadig nærer stor respekt for den personlighed og ven William Thalbitzer var. Dette kan du læse mere om i kapitel 8. UPUBLICEREDE VÆRKER OG MANUSKRIPTER under afsnittet *rapporter*.

Vi kan i flere af brevene fra KB se at Svend Frederiksen lavede oversættelsesarbejder for William Thalbitzer. F.eks. bevidner brevet i KB dateret den 27/10-1939 om dette hvor Svend Frederiksen takker for sit forskud og skriver at han nu i alt har sendt William Thalbitzer 79 maskinskrevne oversættelser. Han påpeger også at William Thalbitzer kan påpege fejl og mangler, også skal Svend Frederiksen nok rette på det. I et brev⁵⁴ dateret den 21/11-1940 til William Thalbitzer fra Finansministeriet skriver de at Svend Frederiksen er blevet sat til et oversættelsesarbejde af kartoteket over grønlandske bøger ved at oversætte titlerne. Dette ville Svend Frederiksen få 2000 kr. for årligt i de næste 3 år.

William Thalbitzer betød rigtig meget for Svend Frederiksen til hans død. Dette kan man se i deres brevkorrespondencer, som KB opmagasinerer. De resterende breve på KB i NKS 4079, 4 er til Svend Frederiksen. Svend Frederiksen kunne altid finde økonomisk og privat

---

⁵¹ docent = ... selvstændigt virkende lærer ved universitetet og højere læreanstalter; en grad lavere end professor; betegnelse ophævet pr. 1.8.1972

⁵² (Holtved, 1958)

⁵³ NKS 4979, 4

⁵⁴ NKS 4079, 4

støtte hos William Thalbitzer. Man kan også se i hyppigheden af deres brevkorrespondencer og indholdet at William Thalbitzer var glad ved Svend Frederiksen.

DEL II

SVEND FREDERIKSEN I USA

5. USA 1948-1967

Enmands feltarbejder (lydoptagelser)

Svend Frederiksen søgte fondsmidler til at tage ud på feltarbejde i det nordlige Canada, Alaska og Grønland. Han kom på feltarbejder i årene 1946, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964. Hans notesbøger fra disse feltarbejder er i Svend Frederiksens samling i Groenlandica. Notesbøgerne er skrevet ude i felten, det kan man se ved at de i fysisk forstand er notesbøger, hvor der er skrevet med en hurtig hånd med blyant. Af og til skrives der på begge sider af papiret og Svend Frederiksen havde godt nok nummereret de fleste sider, men de hopper nogle gange og skriften er nogle gange næsten ulæselig, ergo det er nok hurtigt nedskrevet, hvilket man jo gør under et interview. Derved kan man se at de er skrevet i felten, bl.a. også fordi at Svend Frederiksen var meget god til at skrive sideantal på sine manuskripter som han skrev derhjemme. Det var sjældent at han skrev på dobbeltsider, og det var næsten altid skrevet på skrivemaskine. Svend Frederiksen lydoptog interviewsene. Der findes ifølge et brev⁵⁵ dateret 4/1-1956 30-40 timers lydoptagelser herfra.

Svend Frederiksens hovedinformant var shamanen Qimukserâq (Qimusseraaq). Han beskriver om Qimusseraaq således: "My philosopher (isumataq) informant, the late shaman (angatkoq), Qimukserâq, had his body more than once in this condition."⁵⁶ Der menes her at Qimusseraaq flere gange har været i en slags trance, hvor hans navnesjæl eller/og kropssjæl (livssjæl) har forladt ham for en tid. Dette er kendt i det meste af Arktis' gamle tro og i shamanistisktroende egne. Qimusseraaq var fra Pond Inlet.⁵⁷

Svend Frederiksen har nedskrevet noterne på inuktitut med en slags grønlandsk retskrivning da det var informanternes sprog. Han har ikke nedskrevet bogstaverne/ordene på syllabus. Alle kan læse dem, men man skal selvfølgelig også kunne forstå inuktitut nogenlunde. Et eksempel fra notesbog I⁵⁸ fra august 1946: "oqarboq ersivanga sabu... amaroq oqarboq", oversat: "han/hun sagde at den/det var bange... sagde ulven". På grønlandsk ville man have stavet *oqarboq* som *oqarpoq* osv.

Kort sagt er notesbøgerne Svend Frederiksens primærkilder til hans manuskripter om shamanisme. Og det skal her siges at de fleste upublicerede manuskripter handler om shamanisme. Han har skrevet om det samme emne på mange forskellige måder. Nogle af manuskripterne er på 30-100 sider næsten kun om shamanisme, mens andre er på 5-10 sider.

---

⁵⁵ NKS 4079, 4

⁵⁶ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

⁵⁷ Pond Inlet: Mittimatalik på inuktitut. Beliggende i Nunavut i det nordøstlige Baffin Island

⁵⁸ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

Jeg vil vove at påstå at Svend Frederiksens største interesse var shamanismen blandt eskimoerne som den var i gamle dage før kristendommen. Hvis ikke Svend Frederiksen havde interesseret sig for dette emne havde han jo ikke skrevet så meget om det. Han gjorde også alt for at rejse op og interviewe Qimusseraaqs enke Putulik inden hun gik bort, så han har jo ikke været uinteressert.

I *My Eskimo Research-Accomplishments*⁵⁹ kommer Svend Frederiksen ind på hvor meget hans forskningsarbejde og feltarbejde betyder for forståelsen af eskimoerne og deres kultur. Om mængden af hans materiale, som er i Groenlandica skriver han på side 1:

“I have thousands of pages of written recordings in Eskimo from my field work in Alaska, Canada and Greenland. I have too a number of tapes and records in Eskimo. I have tens of thousands of Eskimo file cards. All this extensive material from Eskimo traditions and data can be explained and used only by me as long as we do not have the Institute of Eskimology. I have been cautious and reluctant to publish before an Institute of Eskimology is in my hands.”

De ti tusinder af kartotekskort er i Groenlandica og er beskrevet i næste afsnit *Transskribering*. Det interessante ved dette citat er at Svend Frederiksen her kommer med en grund til hvorfor han ikke har publiceret. Svend Frederiksen er altså forsigtig med at få udgivet noget af hans forskning før hans ønske om oprettelse af et nyt eskimoisk institut er opfyldt. Han har jo også ret, imellem linjerne kunne der blive ment at det er lettere at få noget udgivet hvis man er tilknyttet et institut.

I slutningen af manuskriptet er der to anbefalinger af Nikolaj Rosing og et af Jung, den berømte psykolog der har skrevet dette til Svend Frederiksen: “I realize that your whole plan depends upon money, which could work wonders in such a case, but it is wasted by senseless people in a senseless way.” Nikolaj Rosing skrev: “If anyone is to lead such an Institute, professor Frederiksen must be born to it.” Svend Frederiksen havde mange støtter, som han havde modsigere.

Transskribering

Transskribering betyder ifølge fremmedordbogen således: “omskrivning af en tekst til et andet tegnsystem, fx til lydskrift...”

---

⁵⁹ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

Svend Frederiksens transskriberingssystem beskrives af ham selv og af andre flere gange i hans manuskripter. Svend Frederiksen selv skrev om sit system at intet lignende var set før, og at systemet ville kunne hjælpe alle der beskæftiger sig med forskning af eskimoer. Han skriver flere gange at systemet er unikt og nærmest enestående.

I Groenlandica er opbevaret 16 kartotekskasser fyldt op med kartotekskort. I 13 af kartotekskasserne er der på hvert enkelt kartotekskort skrevet et ord på grønlandsk, selvfølgelig med gammel retskrivning da vi er før 1973. Ordet på hvert enkelt kartotekskort er oversat til engelsk og ofte med en lille forklaring til. Jeg er ikke sprogforsker og det hører et andet institut til, men jeg kan se at mange af ordene ikke er skrevet ned på et rent grønlandsk, det ligner inuktitut, men er ikke skrevet på inuktitut. Jeg vil vove at påstå at kartotekskasserne er opdelt efter accent og at der både er inuktitut og grønlandsk i, men skrevet og stavet på Svend Frederiksens måde i forhold til hvad han har lært på sine studier på KU. Det er også min vurdering at han af og til har lydstavet, simpelthen fordi at mange af ordene blev brugt inden for shamanismen og derfor ikke nødvendigvis lige står i de traditionelle ordbøger af f.eks. Samuel Kleinschmidt (1814-1886), der var missionær for Herrnhuterne.⁶⁰ Samlingen er unik og det ville have været unikt og helt exceptionelt hvis alle ordene kunne have været udgivet i en inuktitut/grønlandsk-engelsk-dansk ordbog. Svend Frederiksen ville med garanti have været blevet kendt for det og anerkendt. Ordene kunne af William Thalbitzer og andre være blevet eftersat og derefter udgivet. Det havde i hvert fald ikke gjort skade for Svend Frederiksens karriere og han var måske ikke blevet "glemt", som man kan sige at han generelt er i dag. Jeg vil dog sige at ordet transskriberingssystem måske får det til at lyde som om, at det er mere kompliceret end det er. Hvis det 100% er kartotekskortene som jeg har beskrevet før, at det er dem der er systemet, så vil jeg nok hellere kalde det for en slags ordbog. Forskellen er bare at ordene ikke er skrevet ind i en bog, men at hvert ord står med sin betydning og forklaring på hvert enkelt kartotekskort.

I en af kartotekskasserne er endelser og tilhæng beskrevet på hvert kartotekskort. Grammatikken er beskrevet, igen på engelsk. Kassens indhold er igen meget unik.

To af kartotekskasserne indeholder en bibliografi over publikationer om Grønland. Disse kasser kan være den bibliografi der beskrives i flere af brevene fra KB om, at Finansministereriet finansielt støttede hans arbejde med den grønlandske bibliografi og oversættelsesarbejdet dertil.

Kartotekskasserne er altså meget interessante og også noget der er relevant for

---

⁶⁰ Herrnhuterne = kristelig bevægelse. Kom til Grønland i 1733 (til Frederiksdal), bredte sig og rejste i 1900

sprogforskere at se nærmere på.

Professor på de amerikanske universiteter

I et brev⁶¹ skrevet af Ph.D John Hadley Cox fra Maryland skriver John H. Cox at Svend Frederiksen var en professionel antropolog. Dette må have været en stor anbefaling at få fordi, at Svend Frederiksen ikke var uddannet antropolog men filolog.

I et brev⁶² til Rigsbibliotekar Dahl dateret den 19/9-1948 skriver Svend Frederiksen at han har fået tilbudt et teaching fellowship på Georgetown University for undervisningsåret 1948-49. De tilbød ham ligeledes et andet teaching fellowship hvor han kunne studere eskimologi privat, imod at han underviste i fag omhandlende Arktis geografi, levevilkår og andet. Det sidste teaching fellowship spørger han så Dahl, om de med deres planer om hans fremtidige arbejde hos dem kunne starte i USA, bl.a. med at indsamle grønlandsk bibliografiske arbejder og arbejde fastansat som konsulent. Vi ved fra Svend Frederiksens manuskripter at han i mange år var ansat som professor på The Catholic University of America, men her får vi altså at vide at han først var ansat ved et andet universitet. Han er ifølge en rapport⁶³ på s. 4 ansat i fem år på Georgetown University, altså indtil ca. 1953. Vi ved at Svend Frederiksen fik sit U.S.Citizenship den 9. marts 1954.

I et brev⁶⁴ fra den 30/9-1948 skrevet til William Thalbitzer fortæller Svend Frederiksen om den mulige nært forestående rejse til Amerika med hans hustru og børn. I et andet brev⁶⁵ dateret den 26/10-1948 til William Thalbitzer skriver Svend Frederiksen at han nu er kommet til Washington og at Georgetown University har modtaget ham godt. Han skriver ligeledes at hans hustru og børn den 19. Oktober 1948 sejler til Amerika.

I *My Autobiography*⁶⁶ bekræftes hans jobs på de to universiteter igen i USA. Vi ved også hvorfor han ikke blev i Danmark, for i *My Autobiography* skriver han at han fik tilbudt at forske i Danmark og få midler til det, mod at han "lyttede" til de nuværende danske forskere i Arktis og havde samme holdning som dem. Dette tog Svend Frederiksen ikke imod fordi han mente at de havde misforstået den eskimoiske kultur, og det ville han ikke indordne sig efter. Igen ser vi Svend Frederiksens stærke vilje skinne igennem.

---

⁶¹ Box 58 i Svend Frederiksens samling: anbefalinger

⁶² NKS 4079, 4

⁶³ Svend Frederiksen: *Report on Eskimo research from the middle of March 1963 till the middle of February 1964*

⁶⁴ NKS 4079, 4

⁶⁵ NKS 4079, 4

⁶⁶ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

6. KAMPEN FOR ET INSTITUT FOR ESKIMOLOGI I USA

Institut for eskimologi i Danmark

På Københavns Universitet oprettedes i 1967 et Institut for eskimologi. Århus Universitet blev dannet i 1928, og lå fra 1933 ca. hvor det ligger i dag. På Århus Universitet havde de ikke arktiske studier. William Thalbitzer startede i 1920 faget grønlandsk (eskimoisk) sprog og kultur på KU. I 1945 overtog Erik Holtved (1899-1981) professoratet. Med oprettelsen af Institut for eskimologi var personer som Robert Petersen, Inge Kleivan, Helge Kleivan, Bent Jensen, Jens Dahl og Henrik Berg med til at opstarte instituttet, som stadig eksisterer med en opdateret studieordning og i dag hedder Afdeling for Eskimologi og Arktiske Studier.⁶⁷

Anbefalinger

I et dokument⁶⁸ findes en ansøgning om fondsmidler til National Science Foundation i Washington til *Study of Old Beliefs of the Canadian Eskimos* vedlagt 14 anbefalinger af Svend Frederiksen. Personerne der anbefalede Svend Frederiksen var professorer og andre der arbejdede inden for det arktiske felt. Af disse kan nævnes: William Thalbitzer, Frederik Nielsen, Vilhjalmur Stefansson, Margaret Mead, Otto Rosing m.fl. Anbefalingerne er skrevet i perioden 1946-1961, de fleste dog i 1961. De roser Svend Frederiksen og støtter ham i sit ønske om oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA og for projektet.

I de private breve til Svend Frederiksen kan man se at William Thalbitzer og Svend Frederiksen havde et nært forhold hvor de respekterede hinanden. William Thalbitzer virkede til at være en del af familien Frederiksen.

Kampen og desperationen

I 1945 blev Arctic Institute of North America oprettet.⁶⁹ I min første research i Svend Frederiksens samling blev det hurtigt tydeligt at Svend Frederiksen argumenterede utallige gange hvorfor at oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA var så vigtig og nødvendig. I sidste del af hans liv i Adelphi, Maryland i USA var hans store vision at oprette instituttet. Det lykkedes ham ikke. Andre amerikanske professorer støttede ideen. Forhindringen var at skaffe midler nok til oprettelsen. Det lykkedes ikke da instituttet som sagt ikke blev oprettet. En af forhindringerne kunne være Arctic Institute der som sagt blev oprettet i 1945. Det var

---

⁶⁷ <http://eskimologi.ku.dk/omuddannelsen/historie/>

⁶⁸ Box 58 i Svend Frederiksens samling: ansøgning til fondsmidler

⁶⁹ <http://www.arctic.ucalgary.ca/home/history>

ikke et institut for eskimologi, men betegnelsernes forskel kan for fondsorganisationerne have været den samme eller noget lignende i deres øjne, og derfor ville man ikke støtte ideen. Jeg vil forsigtigt bedømme at havde Svend Frederiksen i sine fondsansøgninger nævnt Arctic Institute og hvad et Institute for Eskimology kunne gøre anderledes, havde det måske været lettere at få fondsmidler samlet ind.

I de upublicerede manuskripter af Svend Frederiksen, der handler om vigtigheden af oprettelse af et Institut for eskimologi i USA kan man finde flere stadier. Grunden til at jeg kalder dem stadier er fordi at nogle af manuskripterne grundigt beskriver grunden til, at det er vigtigt at oprette instituttet. Andre manuskripter beskriver på en nærmest desperat måde grunden til at oprette instituttet. De næsten desperate skrivelser fra Svend Frederiksen må være i slutfasen, og de grundige og mere formelle skrivelser må have været i startfasen. Manuskripterne er desværre udaterede.

Titlerne på de upublicerede manuskripter om instituttet er mange, jeg har valgt nogle af dem i uvilkårlig rækkefølge, så du kan se desperationen der udvikler sig: *“The crucial Eskimo situation, The last chance to understand Eskimo primitivity, The last chance to understand old Eskimo culture, The necessity of an Institute of Eskimology, In the matter of establishing an Institute of Eskimology as soon as possible, Some outstanding problems in Eskimology.”*

I et upubliceret manuskript⁷⁰ *The soul structure and function in Eskimo shamanism* – part I skriver Svend Frederiksen på side 2:

“primary culture is fast dying. We should wake up and try to understand it, before it soon becomes too late. A solution would in my eyes would be an Institute of Eskimology, which I for so long time have wanted to have.”

Dette er et meget typisk eksempel på Svend Frederiksens formuleringer om ønsket om oprettelsen af instituttet.

I et andet upubliceret manuskript *The Eskimo soul complex*⁷¹ skriver Svend Frederiksen om forskningen af eskimoerne på side 40:

“It is really a sad thing to state that a whole army of uncounted anthropologists, linguists and peoples from other disciplines for a longer time dealt with primitivity, usually without prerequisites for approaching it, without sufficient background, experience and ability to

---

⁷⁰ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

⁷¹ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

handle the primitive language and worst of all conslously or unconselously persistently projecting elements from our civilized world into the primitive world, and what have they get out of it?"

Her formulerer han tydeligt at han mener, at de der har forsket i eskimoerne og deres sprog og levevis ikke har haft nogen forudsætninger for at forske i dem. I flere af manuskripterne nævner han enten direkte eller inddirekte dette, og han mener dermed at han er den eneste der har den rigtige baggrund for at kunne forske ordentligt i eskimoerne. I dag har man i antropologien fokus på det at forske i eget felt, altså i ens egen kultur. Man kan blive blind for nogle ting man i hverdagen ikke tænker over er anderledes andre steder. Til gengæld kan man lettere sætte sig ind i sit eget folks tankegang, deres humor og måske har man en lettere tilgang til sine eventuelle informanter. Det er denne tilgang Svend Frederiksen hele tiden kommer ind på. Han har vel ret i en vis grad. De udefrakommende der studerer et folkefærd, en kultur eller andet kan komme til at fortolke nogle ting ud fra deres egen tankegang hvor de kommer fra. I dag er antropologerne og sociologerne obs på dette, da man lærer det i f.eks. antropologisk metode på universitetet.

Vi må bare ikke glemme at vi her er i 1940-1960'erne og at det antropologiske fag dengang stadig var i stærk udvikling. Franz Boas (1858-1942) og Bronislaw Malinowski (1884-1942) var de to første der i 1920'erne dannede teorien om feltarbejde. Man rejste ud i verden og studerede en kultur for sig selv og bragte ny viden med hjem, hvor man så forskede i og analyserede sine feltnoter. Man lavede altså deltagerobservationer.⁷² I midten af 1900-tallet kom man i tvivl om hvorvidt begrebet *kultur* fandtes. Man tænkte på den voksende globalisering, og at alle kulturer er i konstant udvikling.⁷³ Svend Frederiksen må inden sit feltarbejde have kendt til Franz Boas og Bronislaw Malinowskis arbejde og teorier. I så fald vil jeg vurdere at han i sin sætning i *The Eskimo soul complex* inddirekte må have ment f.eks. Franz Boas der også havde forsket i de nordamerikanske indianere og eskimoer. Franz Boas flyttede fra Tyskland til USA, og var altså ikke født og opvokset i Nordamerika.

For at komme tilbage til Svend Frederiksens kamp for oprettelsen af instituttet kan vi kigge på to af hans mange upublicerede manuskripter om det stærke ønske om oprettelsen. Flere af manuskripterne har ligefrem titler der hedder noget med *Institute of Eskimology*. De to manuskripter jeg har plukket ud er: *The necessity of an Institute of Eskimology* og *Institute of*

---

⁷² deltagerobservation = man studerer et folk hvor man observerer deres alm. liv fra "sidelinjen"

⁷³ (Hastrup, 2003:1. kap.)

Eskimology.⁷⁴ Jeg vil starte med *Institute of Eskimology*, her er hele manuskriptet delt op i afsnit der beskriver processen med oprettelse af et Institut for eskimologi i USA. Her hedder første kapitel *Time is running out*. Manuskriptet virker lidt formelt fordi det virker som om, at det er besluttet fra anden side at instituttet skal oprettes og at Svend Frederiksen er blevet anbefalet en stilling som leder af instituttet. Sådan var virkeligheden ikke, men man kan se i manuskriptet at Svend Frederiksen har gjort sig grundige overvejelser om instituttet. Jeg vil derfor tro at manuskriptet er skrevet lidt før hans død. Papiret er også tykkere og hvidere end mange af de andre manuskripter og altså dermed måske yngre. Det er igen ærgerligt at Svend Frederiksen meget sjældent daterede sine manuskripter for det bliver et gætværk og en fortolkning af hvornår de forskellige manuskripter er skrevet. Kapitel 3 handler om at Svend Frederiksen er egnet som leder af dette institut fordi der ikke er andre som ham der har lavet flere års feltarbejde blandt eskimoerne, som selv er opvokset i kulturen. Dette vil jeg da give Svend Frederiksen ret i. Hvem havde i start af 1900-tallet lavet feltarbejde og interviewet eskimerne så grundigt på deres eget modersmål og selv nedskrevet uden fortolkninger og fejl på deres modersmål? Jeg har ikke et bud, andet end Knud Rasmussen, men Knud Rasmussen nedskrev ikke sine informanternes oplysninger på deres eget sprog. Svend Frederiksen har i kapitel 6 lavet et budget med løn og omkostninger for udstyr og opstarten for i alt 80.200 \$, svarende til ca. 400.000 kr. dengang, og altså svarende til et større beløb i dag. Han slutter af med et slags slogan lydende: "Let primordiality live for study now!" og han tilføjer et P.s hvori han forklarer at tiden løber.

Svend Frederiksen skriver i et andet upubliceret manuskript *The necessity of an Institute of Eskimology* om at eskimoerne af kirken tildeltes europæiske navne og dermed mistede deres eskimoiske navn. Han skriver om dette på side 3: "To this friendly, loveable, intelligent people, the Eskimos it is an uncalculable loss to lose their identity." I Grønland var det først i 1980'erne at det igen blev normalt at navngive sine børn med grønlandske navne.

Svend Frederiksen prøver virkelig at få alt det positive frem om eskimoerne, for at kunne få oprettet sit institut. F.eks. skriver han i det upublicerede manuskript *The necessity of an Institute of Eskimology* på side 4 således: "The Eskimo brain capacity is stated to be among the highest of the world. Now this must give you something to think about in conjunction with my following argumentation. Would this not strongly support my pleading for an "Institute of Eskimology"?" Han skriver ikke hvor præcist han har fra at eskimoernes hjernekapacitet er en af de højeste i verden. Det er en stor påstand at komme med i hvert fald,

---

⁷⁴ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

og også en ny grund han fremkommer med. I samme manuskript skriver han igen som i mange andre manuskripter at læseren venligst må forstå at Vi ikke kan vente og at der er ingen tid at spilde. Dette er understreget i manuskriptet. Han slutter af med at skrive: “Please, please act now” og tre linier under: “Yes please, please act now!” Rent ud sagt er dette jo desperati.

DEL III

VIDENSKABELIGE ARBEJDER

7. PUBLICEREDDE VÆRKER

Om Grønland og grønlandsk sprog

Sprog er i fokus i Svend Frederiksen's publicerede værker om Grønland. Dette er klart da han jo var uddannet filolog med speciale i eskimologi. Den mest kendte publikation fra Svend Frederiksen må være *Stylistic forms in Greenland Eskimo literature* i MoG.⁷⁵ MoG er en videnskabelig monografiserie der startede i 1878 og rummer forskning om Grønland. MoG er en kendt serie og det var ikke hvem som helst der fik udgivet en artikel heri. Grunden til at den nok ville være den folk eller andre forskere måske ville kunne huske, behøver altså ikke at være pga. hans kvalitet i artiklen, men fordi den var i MoG der var og er godt læst af andre forskere og studerende. Desuden var den Svend Frederiksen's speciale, dette kan vi læse i et brev⁷⁶ til William Thalbitzer dateret 19/1-1951 hvori han spørger om hjælp til at få sin konferensopgave⁷⁷ anbragt i MoG på engelsk. Han skriver ligeledes: "Maaske det følgende kan give mig held til at forklare, saa rimeligheden af det kan forstaas(ses)." Vi kan aflæse at Svend Frederiksen ikke har haft heldet med sig i sin fremlæggelse af sin forskning og håber at artiklen i MoG kan lægge op til diskussioner, eller at folk og forskere bedre forstår Svend Frederiksen's forskning.

I et brev⁷⁸ til William Thalbitzer dateret den 22/5-1951 takker Svend Frederiksen William Thalbitzer for at have hjulpet ham med den grønlandske stilistik der er antaget i MoG. William Thalbitzer har altså hjulpet mere eller mindre med *Stylistic forms in Greenland Eskimo literature*. Artiklen er pænt bygget op med hovedafsnit med underafsnit med punkter og bogstaver som inddeling. Artiklens opbygning ligner overhovedet ikke noget af det Svend Frederiksen tidligere eller senere har skrevet. Der er fodnoter og henvisninger til stort set alle oplysninger. Artiklen omhandler den grønlandske bibliografi og grammatik med beskrivelser af hver enkelt værk og skrivestilen. Svend Frederiksen får også fint resumeret sin egen artikel i slutningen.

I midten af 1900 tallet var det grønlandske sprog også i fokus i politiske sammenhænge, så Svend Frederiksen's forskning i de eskimoiske sprog var relevant for sin tid. William Thalbitzer var som sagt Svend Frederiksen's underviser og "lærermester", og han var selvfølgelig før Svend Frederiksen med sin forskning i eskimoisk filologi. Dette kan have haft en betydning for at Svend Frederiksen's forskning derfor ikke blev anerkendt og husket.

---

⁷⁵ (Frederiksen, 1954)

⁷⁶ NKS 4079, 4

⁷⁷ konferensopgave = magisterkonferens: akademisk grad mellem kandidat og Ph.D.-graderne

⁷⁸ NKS 4079, 4

Før William Thalbitzer var der andre der havde beskæftiget sig med grønlandsk og eskimoisk sprog og retskrivning og er også mere brugt og kendt end William Thalbitzer i f.eks. studierne for sprog, litteratur og medier på Ilismatusarfik. Her tænker jeg f.eks. på missionæren og sprogforskeren Samuel Kleinschmidt. Samuel Kleinschmidt udgav en grammatisk bog om grønlandsk, den første "korrekte" grønlandske oversættelse af Biblen og grønlandske ordbøger i midten af 1800-tallet. Hans retskrivning var gældende helt op til 1973. De var ligesom kommet i forkøbet i og med at de var de første der beskæftigede sig med det, fordi de simpelthen var ældre end William Thalbitzer. Forskning udvikles hele tiden. Gammel forskning kan ses på med nye øjne med en evt. ny teknologi/nye teorier som gør at forskningen løbende er i udvikling. Derfor var Svend Frederiksen's artikler om det grønlandske sprog ikke i høj kurs i og med at Grønland også var i gang med en sproglig udvikling henimod det danske sprog. De grønlandske politikere ville udelukkende indføre det danske sprog i den grønlandske undervisning, dette gjorde Svend Frederiksen modstand imod i hans artikler, og han gav Knud Rasmussen skylden.

Svend Frederiksen har i 1952 fået udgivet en biografi⁷⁹ af den grønlandske salmedigter Henrik Lund (1875-1948). Biografien er fyldt med henvisninger og forklaringer i fodnoter. Den er skrevet med et loyalt og letlæseligt sprog på engelsk. Svend Frederiksen har i denne biografi været omhyggelig og grundig i sin research. Når man har læst den føler man at man kender alt til Henrik Lunds person, virke og karriere. Dette er meningen med en biografi. Jeg kunne ikke forestille mig at nogle ikke har været tilfredse med denne publikation.

Svend Frederiksen's publikationer har som regel emnet grønlandsk sprog og litteratur i en eller anden grad. Biografien af Henrik Lund beskæftiger sig jo også med sprog og litteratur i form af at Henrik Lund var en grønlandsk digter.

I en artikel i en dansk avis⁸⁰ hvor Svend Frederiksen meget sandsynligt er skribenten skriver Svend Frederiksen i et mere direkte sprog. Artiklen er på dansk, og han skriver bl.a om vi er ved at dræbe grønlændernes modersmål. Her hentyder han til undervisningssproget på dansk i de grønlandske skoler. Han viser at han er modstander af den stigende grad af brug af dansk i undervisningen. Dette emne tager Svend Frederiksen også op i en artikel⁸¹ han har fået udgivet i Dansk Udsyn. Denne artikel er mere obligatorisk og konservativ end de andre artikler, forstået sådan at kolde fakta kommer på bordet. Artiklen starter med at beskrive hvilket område det eskimoiske sprog strækker sig over og antallet af folk der taler sproget

---

⁷⁹ (Frederiksen, 1952)

⁸⁰ ([Frederiksen]: [sl.sn])

⁸¹ (Frederiksen, 1939)

m.m. Svend Frederiksen slår også fast hvorfor han bruger betegnelsen *eskimo* og at det ikke er for at nedgøre nogen. Dette er jo et meget omdiskuteret emne i Arktis i dag, om betegnelsen *eskimo* er i orden, eller om man hellere skal bruge betegnelsen *inuit*. I denne artikel kommer Svend Frederiksen igen ind på Knud Rasmussens tale på Rigsdagen som er nævnt i afsnittet *Grunden til forladelsen af Grønland i 1932*. Svend Frederiksen er her stadig ikke begejstret for Knud Rasmussen. Svend Frederiksen viser i artiklen hvilke former for skoler der er i Grønland på daværende tidspunkt, og han kommer med forslag til hvordan man kan opdele skolen i tre klasser. Her nævner han A, B og C-klasser som er delt op i hvilken grad af dansk der undervises i, og i hvilken grad at eleverne i forvejen kan dansk. Det ses her at Svend Frederiksen prøver at foreslå nye undervisningsopdelinger, som er helt anderledes end den daværende klasse der ikke var delt op. I 1980'erne i Grønland indførte man grønlandske og danske klasser, således at man i den ene klasse underviste på grønlandsk i alle fag så vidt det var muligt, og i den anden klasse underviste på dansk så vidt som muligt. Dette resulterede i at mange af de danske børn og børn med en grønlandsk mor/far og en dansk mor/far kom i de danske klasser. Dette er ikke længere en valgmulighed. Men Svend Frederiksen havde fat i noget man senere tog til sig.

I endnu en avisartikel "Sprogspørgsmaalet i Grønland" (1939) af Svend Frederiksen gennemgår Svend Frederiksen noget af den grønlandske litteratur og lægger fokus på de grønlandske forfattere, de grønlandske aviser og de grønlandske skuespil. Svend Frederiksen skriver bl.a: "Danmark som Kulturnation ser sin Ære i at skærme og bevare det grønlandske Sprog." Han foreslår at Danmark tager ved lære af russerne der har udviklet udmærkede skolebøger til brug for de sibiriske eskimoer.

Om eskimoerne i Canada

Svend Frederiksen havde et meget stort "lager" af upublicerede materialer. Disse er ikke blevet udgivet. Der er utrolig mange manuskripter om Grønland, men jeg vurderer at ca. halvdelen eller mere af Svend Frederiksens upublicerede manuskripter i hans samling i Groenlandica som udgangspunkt er om eskimoerne i Canada. Det er bl.a. disse manuskripter der aldrig er udgivet noget af. I en artikel (Angmalortok, 1967) bliver der nævnt dette citerede nedenunder som jeg også selv er enig i, efter selv at have læst utrolig meget fra Svend Frederiksen. Jeg vil gerne have at du bemærker citatet af Svend Frederiksen til slut:

"rasende over at hele videnskaben og den øvrige verden tillod at den eskimoiske verden blev

udslettet, at han efterhånden ikke kunne frembringe noget, hverken i tale eller skrift, uden at hans store lidenskab skinnede igennem. Samtidig har han i mange år ikke villet udgive noget af betydning, selv om han havde uhyrlige mængder at fremlægge, fordi, som han selv sagde: “Det ville være som at råbe mod en blind mur”.”

Svend Frederiksen har altså sandsynligvis med egne ord nævnt overfor Angmalortok hvorfor han ikke fik udgivet mere. Dette er så Svend Frederiksens mening til hvorfor ikke mere blev udgivet. Der kan være noget om det da både The Catholic University of America, som jo var katolsk og nok ikke anerkendte forskning i shamanisme, og at Københavns Universitet kun ville ansætte Svend Frederiksen hvis han undersatte sig nogle krav om at ændre sine meninger om shamanismen. Angmalortok nævner i samme artikel at han kunne huske at Svend Frederiksen var utrolig fortvivlet over dette, men at han valgte ikke at underlægge sig kravene.

I bogen *Eskimo of the Canadian Arctic* (Frederiksen, 1968) er Svend Frederiksens artikel fra *Journal of the Washington Academy Sciences* (1964) gengivet. Den er altså udgivet efter hans død, men ærer efter min holdning Svend Frederiksen fordi artiklen er “Some Preliminaries on the Soul Complex in Eskimo Shamanistic Belief”. Denne artikel viser på kort plads Svend Frederiksen store viden om shamanisme i Arktis. Den slutter med denne sætning: “In a few more years it will be too late.” Med sætningen prøver Svend Frederiksen at hentyde til vigtigheden af at snakke med eskimoerne om deres gamle tro og kultur før det er for sent. I artiklen springer Svend Frederiksens passion ikke igennem på en voldsom måde. Artiklen er skrevet i et roligt sprog med en masse “kolde” fakta. Der bliver ikke fortolket for meget, som tendensen i Svend Frederiksens upublicerede manuskripter godt kan være, når Svend Frederiksens indre passion virkelig skinner igennem. I kapitel 8. UPUBLICEREDE VÆRKER beskrives at Svend Frederiksens passion muligvis har været shamanisme i Arktis, så denne artikel der er udgivet om dette emne er for mig at se Svend Frederiksens virkelige inderste interesse og passion der endelig optræder publiceret i bogform, men på en rolig måde der ikke virker voldsom. Artiklen er desuden “professionelt” skrevet.

Svend Frederiksen formåede at få en spalteplads om klimaændringer i Arktis udgivet i *Time Magazine*⁸², der er et verdenskendt amerikansk tidsskrift.

---

⁸² (Frederiksen, 1954)

8. UPUBLICERED E VÆRKER OG MANUSKRIPTER

Som nævnt tidligere er de upublicerede manuskripter i Svend Frederiksen s samling i Groenlandica som regel udaterede, hvilket er ærgerligt, da det ville have været interessant at se udviklingen af hans skriverier. Det ville f.eks. have været nemmere at se udviklingen i Svend Frederiksen s mere desperate måde at skrive på med henblik på oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA. Dette er dog alligevel forsøgt gjort i afsnittet *Kampen og desperationen*.

Svend Frederiksen s upublicerede værker er som sagt utallige. De fylder størstedelen af Svend Frederiksen s samling i Groenlandica, og vi må ikke forglemme NAs lydoptagelser og andre materialer de også opbevarer. Manuskripterne er generelt maskinskrevne, dog er notaterne fra feltarbejdet håndskrevne. Man kunne med en lille fejlmargen godt undersøge maskinskriften, da man tydelig kan se forskel på bogstaverne, farverne og papiret og på den måde kan man sammen med indholdet af teksten gætte sig frem til et ca. år, dette har jeg ikke givet mig i krig med, da jeg vurderer at fejlmarginen ville have været for stor.

Emnerne jeg i dette afsnit har taget op er taget op for at vise kompleksiteten i hans interesser og arbejde. Han fokuserede på mange områder, og for en der kigger på hans samling virker det som om at han prøvede at dække hele hans interesseområde, som jo var eskimoerne. Han ville ligesom have det hele med, men det kræver jo en rigtig god ordenssans og sans for at skrive. Svend Frederiksen var ivrig og skrev og skrev og han gentog og gentog, dog med ændringer. Hans upublicerede værker, således som de publicerede dækker mange mange områder sådan at det måske har været svært at holde fokus.

I flere af brevene der er i KB nævner Svend Frederiksen selv modviljen mod hans forskning i Danmark, hvorimod det virker som om at USA støttede op om hans forskning. Et eksempel på dette kan ses i et brev⁸³ til William Thalbitzer dateret den 27/1-1947, hvor Svend Frederiksen skriver: "Men det er klart, at arbejdet udføres med udgivelse for øje. Her har amerikanerne været venlige med tilsagn om at placere mit materiale i videnskabeligt serieværk." "Fra dansk side har jeg ingen tilbud om udgivelse".

Breve i KB

Flere breve fra KB viser eksempler på hvorfor udgivelserne ikke blev realiseret. De er samlet i dette afsnit.

---

⁸³ NKS 4079, 4

24/6-1958 Brev til Svend Frederiksen: Ukendt afsender.

Dette brev er vredt skrevet og skriften er næsten ulæselig. Personen der har sendt brevet til Svend Frederiksen kan slet ikke lide ham som person eller hans forskning og oversættelsesarbejde. Uddrag fra brevet siger det hele. Til gengæld er brevet vigtigt i og med at det fortæller hvad en person har syntes om Svend Frederiksens arbejde, og jeg vil gerne belyse så mange sider af Svend Frederiksen som muligt, da jeg prøver at finde ud af hvorfor han ikke blev kendt og anerkendt.

“De kender ikke selvbeholdningens kunst” “Kritiser Dem selv – ikke os andre” “Jeg venter at De som jeg er så taktfuld at disponere fornuftigt over de Dem betroede midler. Det er ikke meningen at De skal bruge penge til rejser” “Vanskeligt for os at gi Dem oversættelsesarbejdet – fordi De tror De kan – jeg mener at De dårligt kan! Husk jeg har beskæftiget mig længere med grønlandsk end De – Jeg begyndte allerede i 1899!” “Jeg kan vurdere Deres oversættelser efter det De har leveret, det er for mig ganske ubrugeligt.” “De behandler mig som et pattebarn, jeg har ikke tid til at kigge deres manuskripter igennem.”

Dette brev er en mands mening og det behøver ikke betyde at Svend Frederiksen var elendig som brevet siger. Jeg har med egne øjne læst Svend Frederiksens arbejder og ved at han ikke var elendig, men jeg vil dog give afsenderen ret i at Svend Frederiksen havde svært ved at begrænse sig.

30/5-1947 Brev til Svend Frederiksen fra evt. William Thalbitzer (meget privat og vejledende brev).

“for at De kan trænge igennem og få Deres arbejde anerkendt?” Her ser vi at Svend Frederiksen efter hans eget udtryk selv havde svært ved at blive anerkendt og dette problem så afsenderen af brevet også.

24/5-1947 Brev til William Thalbitzer fra Svend Frederiksen.

Her er et rigtigt godt eksempel på en mulig grund til hvorfor Svend Frederiksen ikke fik publiceret noget om shamanisme. Han har måske været forsigtig med sit materiale og ville vente til et Institut for eskimologi blev oprettet.

“det er rimeligt, at jeg for alt og alle maa være forsigtig med papirer o.s.v, jeg leverer fra mig uanset hvilken grund, der kan have været til papirernes bortbliven. Saafremt jeg i fremtiden

har nogen mulighed for eskimoisk arbejde vil dette princip ogsaa blive haandhaevet over for Amerika.”

5/6-1947 Brev til William Thalbitzer fra Svend Frederiksen.

I dette brev skriver Svend Frederiksen hans mening om hvorfor han ingen midler får til sin forskning og hvorfor andre nemt gør, og han har da muligvis ret:

“at jeg aldrig herhjemme eller uden for Danmark kan vinde frem, fordi jeg enten ikke vil kunne faa en anbefaling, eller en anbefaling, som siger det, den skal for, at det kan give resultat. Alt er jo indbyrdes forbundet.” “Grev Knuth faar i en financierel vanskelig tid af statskassen bevilliget halvanden million kr. til en expedition – med hvilke forudsætninger. Jo, han er Greve. Statskassen eller Carlsbergfondet skal nok lade være at bevillige en Frederiksen”

2/2-1953 Brev til William Thalbitzer fra Svend Frederiksen.

Svend Frederiksen går her med tanker om udgivelse om shamanisme.

“Min angákoq i Canada, Chesterfield begik selvmord efter hvad det forlyder” “Jeg kan faa ham til at leve ved engang at udgive hvad han har fortalt mig. Det bliver en stor fremtidig opgave.”

Feltnoter

I Svend Frederiksens samling i Groenlandica er opbevaret Svend Frederiksens feltnoter fra hans feltrejser i det nordlige Canada. Feltnotesbøgerne er der ca. 20-25 af.⁸⁴ Feltnotesbøgerne er skrevet på et slags inuktitut. De er alle håndskrevne og er en direkte afskrift af interviews med bl.a. shamanen fra Pond Inlet i det nordlige Baffin Island Qimusseraaq. Svend Frederiksens hovedinformant Qimusseraaq var født i ca. 1878 ifølge en af Svend Frederiksens notesbøger fra oktober 1946⁸⁵: “Qimugseraq er nu 68 Aar.” I samme notesbog er sangtekster sunget/fortalt af Qimusseraaq skrevet ned. Svend Frederiksen har været en god antropolog fordi han har fået Qimusseraaq til at komme ud med nærmest alt hans viden om shamanismen før kristendommens indførelse. I så fald er der ca. 1000 sideres interviews og dette viser at det ikke bare var korte interviews. Det fortæller også noget om Qimusseraaqs tillid til Svend Frederiksen. Interviewsene strak sig over måneder, de fleste dog i 1946. Svend

---

⁸⁴ Det nøjagtige tal kendes endnu ikke da ikke alle notesbøgerne er registrerede

⁸⁵ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

Frederiksen interviewede også Qimusseraaqs enke Putulik, altså efter Qimusseraaqs død.

Man kan tydeligt se at Svend Frederiksen har afskrevet og stavet på inuktitut men med et grønlandsk islæt i skrive- og stavemåden. Feltnoterne er fantastiske fordi man kan se at de er direkte afskrift af det sagte. Den viden der står i feltnotesbøgerne har Svend Frederiksen ofte samlet op i hans upublicerede materiale. Shamanismen er genfortalt utallige gange i Svend Frederiksens værker og fylder mest af alt det upublicerede. Navnesjælen er ofte meget detaljeret beskrevet. Dette er en unik viden der ikke er udgivet meget om i så omfangsrige detaljer fra en primær kilde. Qimusseraaq var som sagt 68 år i 1946. Han var altså født i ca. 1878. Qimusseraaq var før han blev døbt en åndemaner/shaman, en angakkoq. Generelt er det at tale om shamanismen for en døbt shaman tabubelagt i og med at de så føler at de svigter Gud. Her skal det siges at Djævelen af de tidlige missionærer blev oversat til Tornaarsuk. Tornaarsuk var i Arktis åndemanerens største hjælpeånd. Derfor må eskimoerne have været bange for at deres største hjælpeånd ville modsætte sig dem hvis de afslørede at de stadig troede på den gamle tro.

Et skøn er at dette er noget af det mest værdifulde der er af Svend Frederiksens eget materiale i hans samling. Selve afskrifterne fra lydoptagelserne er også opbevaret i Groenlandica, så der er tre dele af disse interviews. 1) Lydoptagelserne 2) afskrift af lydoptagelserne 3) feltnotater. Ligeledes er lydoptagelserne fra samme interviews bevaret i NA. Otto Sandgreens bog *Min eskimoiske fortid* (Sandgreen, 1982) om den østgrønlandske åndemaner Georg Qúpersimâns (f. 1882) fortællinger om sit liv før han i 1915 blev døbt i den kristne tro, er meget populær. Mit skøn igen er at Svend Frederiksens feltnotater fra hans interview med Qimusseraaq ville blive en ligeså solgt bog som Otto Sandgreens og måske enddog mere, fordi at sådanne interviews med de "sidste" åndemanere er utroligt sjældne. Som sagt var emnet tabubelagt og i dag er kun fortællingerne om åndemanernes/shamanernes metoder bevaret i kunsten, i fortællingerne og myterne/sagnene. De shamaner der praktiserede eskimoisk shamanisme før de blev døbt lever ikke længere. Der er selvfølgelig stadig arktiske shamaner/åndemanere i dag, men det er ikke de oprindelige der var født uden at være præget af europæere eller kristendommen i deres første tid som shaman/åndemaner.

Foto tv.: Svend Frederiksen i felten

Foto th.: Qimusseraaq

Begge fotos er fra *Études Inuit Studies* (d'Anglure, 1997)

Fortællinger/sange

Svend Frederiksen har nedskrevet lidt skønlitteratur. Han har digtet tre historier, hvoraf den ene historie er skrevet i forskellige udgaver på både dansk og engelsk med indhold der minder utrolig meget om hinanden. Det drejer sig om historierne: *Foraarets Komme*, *The triumph of Spring* og *Coming of the Spring*.⁸⁶ De to andre historier er: *Kajakmænd* og *A Sledge-ride in Greenland at Christmas*.⁸⁷ Historierne er skrevet i et alment sprog, dog er skrivestilen rodet. Man kan blive forvirret over hvem forfatteren som person nu skriver om. Historierne har det tilfælles at der sker noget dramatisk, men alt ender nogenlunde godt igen. De starter pludseligt som i noveller, så jeg vil definere dem som noveller. De er alle på mellem 5 og 6 sider. De er maskinskrrevne som de fleste af hans andre upublicerede manuskripter og værker. Disse skiller sig dog en smule ud ved at papiret er falmet og er begyndt at blive brunlige i farven. På *The triumph of Spring* har Svend Frederiksen underskrevet med sit navn med en fin og tydelig formskrift. På de andre manuskripter bruger han ikke samme type papir og hans underskrift er skrevet med en skråskrift, der ikke er så fin og tydelig som denne. Alt dette indikerer på at novellerne er skrevet ned tidligt, dog alligevel ikke så tidligt da det er på engelsk og indholdet virker meget modent og skrevet af en der interesserer sig for eskimoerne i "gamle" dage. Der er et våben med i en af novellerne, så det skal ikke forestille at være fra f.eks. Thulekulturen, men vi er oppe i 18-1900-tallet. Novellerne handler om at sulte i perioder og have det svært på en lille boplads. Der skal kæmpes for føden, men naturens skønhed hjælper eskimoerne på vej med at bevare positiviteten. Et eksempel er bragt her for at vise skrivestilen og indholdet: "They had been forced to kill the dogs one by one, and now they had nothing – absolutely nothing to eat. The catch at the edge of the ice had failed completely."

Svend Frederiksen har i en periode fået tilsendt Peter Schmidts nedskrivninger af sin onkel Terkild Schmidts fortællinger. Jeg vil tro at Svend Frederiksen har maskinskrrevet og rettet lidt i teksten, fordi jeg kan genkende Svend Frederiksens skrivestil i forhold til hans mange manuskripter. Det drejer sig om fire fortællinger: *Fortællingen om Nipaerdluk*, *En Augpilagtok- og en Nulukbeboer bliver venner*, *Fortællingen om Arkatigssak* og *Fortællingen om Tarrê*.⁸⁸ Fortællingerne blev færdiggjort i 1939. Peter Schmidt skriver til slut i *Fortællingen om Arkatigssak* til Svend Frederiksen således:

---

⁸⁶ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

⁸⁷ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

⁸⁸ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

“Uden tvivl vil der vel være mangfoldige Fejl. Da De er en stor Videnskabsmand, vil de dog vist ganske godt kunne forstaa det (dem). Gid de ikke vil føle Dem altfor skuffet over det. Maaske De ikke vil synes om det.”

Denne sætning får mig til at tænke på hvorfor Peter Schmidt har sendt disse fortællinger til Svend Frederiksen. Han understreger også til slut: “Deres bekendt, som de begynder at have til Ven”. De kendte altså ikke hinanden så godt endnu. Han ved dog at Svend Frederiksen er en “videnskabsmand”. Vi ved nu at Svend Frederiksen i 1939 var i Danmark, han var endnu ikke gået i gang med universitetsstudierne. En eller anden må have henvist Peter Schmidt til Svend Frederiksen, men det er så en anden sag.

Nordboerne

Svend Frederiksen skrev også en del om nordboerne. De tre mest iøjnefaldende upublicerede manuskripter er *Eskimos and Norsemen*, *The Mediaeval Christian Era of the Western hemisphere* og *Elements of Eskimo traditions on pre-columbian contact with Norsemen*.⁸⁹ To af artiklerne er ved næsten hver eneste faktaoplysning kildehenvist med en fodnote. Sproget er let og levende og man kan ane en lille passion for nordboerne i disse tekster. For mig at se ser det ud som om at de er lige til at ligge i trykken som en artikel i et tidsskrift. Jeg har ikke kunnet finde disse artikler trykt, men det betyder ikke at de ikke ligger derude et sted. Hvis de ikke er blevet udgivet tror jeg ikke det er pga. kvaliteten. Det kan være fordi Svend Frederiksen ikke har sendt dem ind til forhåbninger om udgivelse nogle steder, og det kan også være at han gjorde det, men at de ikke blev valgt til udgivelse. Det kan der være så mange grunde til.

Elements of Eskimo traditions on pre-columbian contact with Norsemen er interessant i og med at Svend Frederiksen fremlægger teorierne om at nordboerne kom til Amerika før Christopher Columbus (1451-1506) i 1492. Teorien er den samme i dag og var ny i Svend Frederiksens tid i 1960'erne i og med at Helge Ingstad opdagede arkæologiske artefakter og ruiner på Newfoundland. Artiklen er ikke dateret men er muligvis fra 1960'erne da Svend Frederiksen ikke var arkæolog og ikke selv var med til udgravningerne. Svend Frederiksen har tydeligvis været tilhænger af den nye teori, men vi må huske at han ikke fremsatte teorien. Han skriver bl.a. dette om universiteternes holdninger:

---

⁸⁹ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

“Yes, it is sad to see how little it commonly is realized in universities as well as in broader public circles (hardly nothing is taught) that the growth of Christianity in geographic America has its deep roots way back in mediaeval time.”

I *Eskimos and Norsemen* kommer Svend Frederiksen ind på teorien om kontakt mellem eskimoer og nordboer. Han bruger ordenes anvendelse i bl.a. sagnene at det findes sandsynligt at der havde været kontakt. Svend Frederiksen er her meget videnskabelig og støtter de forskellige teorier op ved at fremkomme med ideer til teoriernes sandsynlighed. Som nævnt tidligere skrev Svend Frederiksen i et brev til William Thalbitzer at han havde problemer med at være på The Catholic University of America fordi den holdte fast ved de katolske værdier, som bl.a. bygger på at Gud skabte Jorden og mennesket og at man ikke skal forske i andre religioner og naturvidenskaben. Jeg kunne forestille mig at disse artikler ville have vakt harme på det universitet. Det kan også være en medvirkende grund til at de ikke blev udgivet hvis han stadig arbejdede på det universitet.

Svend Frederiksen fik i en avis⁹⁰ i Washington udgivet en lille hyggelig artikel med titlen: *An old church in Greenland was Santa Claus Cathedral*. Undertitlen på artiklen var: “*The old belief that Santa Claus lives at or near the North Pole has a solid basis in fact.*” Denne undertitel viser en lidt mere humoristisk side af Svend Frederiksen. Artiklen handler om katedralen i Gardar⁹¹, der var dedikeret til Sankt Nicholas der er identisk med Santa Claus, som i de fleste nordiske lande og i Grønland hedder julemanden. Artiklen må have haft nysgerrige læsere, for titlen og undertitlen er spændende og lidt sjov. Selve artiklen er skrevet på en letlæselig måde, som alle kan forstå, den er på et alment sprog, og forklarer på kort plads hvad katedralen var lavet af og kort om nordboerne i Grønland. Her har Svend Frederiksen været dygtig til at fremstille sin viden og oplysninger på kort plads. Hans egne holdninger og meninger skinner ikke stærkt igennem.

Patientlister

Svend Frederiksen har ved besøg på nogle hospitaler i Canada lavet flere patientregistreringslister⁹² over de eskimoer der var indlagt på det givne tidspunkt han var der under sit feltarbejde. I en af notesbøgerne⁹³ har han på Mountain Sanatorium nedskrevet sine

---

⁹⁰ (Frederiksen 1954:39)

⁹¹ Gardar, Igaliko nær Julianehåb

⁹² Svend Frederiksens samling i Groenlandica

⁹³ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

interviews med de eskimoiske patienter, der kom forskellige steder fra. I listerne nævnes patientens navn, europæiske navn, køn, alder, formue, stilling og FA no., så det er faktisk nogle lister der er værdifulde i og med at man kan danne sig et overblik over formue og stilling og eskimoiske navn, og det siger meget om en persons leveforhold. Det drejer sig om fire lister fra tre områder: Rankin Inlet området, Term-point Wilson River området og Assiniboine området. Listerne er alle fra juni 1959.

Svend Frederiksen har muligvis set hospitalerne som en hurtig måde at få snakket med flere på samme sted. Patienterne lå der vel af flere grunde, men var han "heldig" var det ældre eskimoer der var indlagt. Sådan er det jo i alle samfund at der er en chance for at hospitalers flertal af patienter er ældre.

Rapporter

Svend Frederiksens årlige rapporter fra hans feltarbejdsperiode i Canada er indholdsrige og fyldt op med fakta, interviews, viden, forskning og hans egne meninger og holdninger til forskning af eskimoerne. Jeg har udvalgt tre rapporter⁹⁴ der meget godt beskriver hans feltarbejde generelt. I *Report on Eskimo research from the middle of 1963 til the middle of February 1964* skriver Svend Frederiksen nogle stærke holdninger til de andre forskere i oprindelige folk. Svend Frederiksens gamle lærermester og ven William Thalbitzer er gået bort, men denne rapport overrasker i forhold til Svend Frederiksens udtalelser om bl.a. William Thalbitzer. Svend Frederiksen skriver på side 9:

“Eskimo was to Kleinschmidt as his own language. Thalbitzer could not speak it. I feel how much this means, as Eskimo was the first language I ever spoke. Thalbitzer has not at all understood Kleinschmidt’s symbols, which he definitely has confused with European sounds. His professor Holtved does similar things.”

Hermed skriver han at William Thalbitzer ikke kunne snakke eskimoisk, altså grønlandsk og dette var næsten rigtigt. Han havde i alt fald ikke lært det som barn, og derfor kan han næsten ikke have talt det flydende. Han siger det samme om Erik Holtved. Endvidere skriver han på side 12:

“(Boas, Malinowsky, Frazer, Tylor, Thalbitzer) How can you possibly understand another

---

⁹⁴ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

world, if you are not able communicate with this other world, and if you are not able to give it your respect of your entire life's devotion? Impossible”

Her er Svend Frederiksen meget direkte og udpeger navne og kritiserer andre kendte forskeres metoder og baggrunde. Han virker i udtalelsen lettere vred og irriteret over andre forskeres forsøg på at forstå andre kulturer og folkefærd, uden at kunne sproget ordentligt, og dermed uden at kunne forstå deres levevis og tanker helt. Her tænker Svend Frederiksen selvfølgelig på at han mener at de har kigget på deres informanter med deres egne “briller”. Altså de har brugt deres egen kulturbaggrund og måde at tænke på i stedet for at sætte sig ind i informanternes tankegange og kulturbaggrund. Om støtte i Svend Frederiksens egen forskning skriver han dette om Danmark på side 4:

“to be no hope in Denmark ever for me to carry an Eskimologic activity on the basis of a true scientific activity. I felt for the first time the heavy overhealing impact of traditional conformatism, which it was impossible for me to argue with.”

Han roser derefter William Thalbitzer og skriver at han ved at Danmark var “tryk” fordi de havde hans mangeårige gode ven, underviser og samarbejdspartner William Thalbitzer som leder af den eskimologiske verden i Danmark. Hermed har han nok ment studierne på KU. Svend Frederiksen er i sin rapport som sagt meget direkte og han skriver sine meninger og holdninger, uden at pynte på dem på nogle måder, de er skrevet lige fra hjertet. Dette kan vi se et eksempel af på side 6: “I am filled with sadness and anger that conformatism has such an incredible power bestowed.” Han skriver endvidere på side 7 at det er en fremragende undskyldning ikke at publicere, når det kun kan blive publiceret på den måde udgiveren vil have det og under konformisme.⁹⁵ Han skriver videre om hvorfor en eskimoekspert, altså ham selv bliver forhindret i at udgive: “I have the answer conformatism!” Svend Frederiksen er altså overbevist om at de danske udgivere og forskere er imod ham, og hans mening om hvorfor de er det, er deres ensrettethed. Her vil jeg mene at han hentyder til Knud Rasmussens udtalelser og hans holdning om at Knud Rasmussen har påvirket skolevæsnet og politikerne til kun at have dansk som undervisningssprog, og at de ikke kan lide Svend Frederiksens udtalelser om “bevarelse” af den eskimoiske kultur og dermed har en ensrettet holdning.

---

⁹⁵ Konformisme = ensrettethed

I en rapport *Report on Eskimo research from the middle of March 1962 to the middle of March 1963*⁹⁶ skriver Svend Frederiksen med understregning at denne rapport ser han som en helt særlig og enestående rapport. Jeg vil igen citere ham, i dette tilfælde fordi det viser Svend Frederiksens ihærdige forsøg på at få læseren til at forstå og støtte hans forskning.

“which I ask you please, kindly be good enough to pay a keen attention, sympathy and the deepest possible understanding consideration. I think that what I have to say fully deserves it, fully deserve that an honest representation truthfully laid down concerned with matters of the greatest potentialities to man and to scientific efforts will be met with sympathetic and efficient help. I shall do my best to express my thinking in this most important matter.”

Denne rapport er særlig i og med at Svend Frederiksen på 111 sider har sammenfattet alt sin forskning og hans ideer i denne ene rapport. Jeg vil i dette afsnit gennemgå denne rapport nøje og fremkomme med alle relevante oplysninger for at belyse Svend Frederiksen og hans forskning. Hvorfor blev han aldrig rigtig anerkendt som forsker?

Svend Frederiksen nævner i denne rapport om det shamanistiske sprog at dr. phil Kaj Birket Smith (1893-1977) i hans bog *Eskimoerne*⁹⁷ har sammenlignet det shamanistiske sprog med kirkesprog. Herefter skriver Svend Frederiksen: “then he certainly shows how little and idea, he has about it.” På side 16 nævner Svend Frederiksen at William Thalbitzer aldrig forstod “basic Eskimo” og dets indre liv og struktur. Her mener Svend Frederiksen sproget og grammatikken. Dette skriver han på trods af at William Thalbitzer var hans underviser og rigtig gode ven og støtte. Men igen er kritikken af William Thalbitzer nedskrevet efter hans død. Jeg kan godt lide dette citat af Svend Frederiksen på side 16, hvor han videre om William Thalbitzer skriver at han har haft stor indflydelse på amerikanske linguister og antropologer på godt og skidt: “It takes great men to admit basic mistakes. Small men never do that.” Kritikken af William Thalbitzer har base i at Svend Frederiksen mener at han ikke kritiserede eller kiggede kritisk på Samuel Kleinschmidts grammatik, men tog den for godt som den var. William Thalbitzers forskning fylder en stor del af rapporten og det viser at Svend Frederiksen her godt tør være kritisk, selv mod sin læremester og ven. Dette mener jeg viser et mod hos Svend Frederiksen. Jeg kan bare ud fra hans upublicerede materiale se at han ikke før William Thalbitzers død har kritiseret ham, og dette kan modsat vise at han var bange for reaktionen. Han slutter sin kritik af med at han trods sin kritik af en mand han

---

⁹⁶ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

⁹⁷ (Smith, 1961:80)

personligt kunne lide så meget, at William Thalbitzer har hans største respekt.

På side 80 skriver Svend Frederiksen at han i 1960 har set dokumenter i Vatikanet fra middelalderen om Grønland. I 1961 og 1962 har han ligeledes været i Østgrønland for at lave feltarbejde der. I det år besøgte han også Gardar (Igaliko) i Sydgrønland. Dette var første gang han igen var i Grønland siden 1932.

Han skriver med understregning: “You see there is quite a good coherence in my studies.” Det er ligesom om at han i rapporten hele tiden skal overbevise og forklare hvem han er og hvad han kan. Dette kan man fortolke som et resultat af megen kamp og modstand blandt forskerkredse.

I rapporten er der flere siders beskrivelse af Samuel Kleinschmidts arbejde og om hans udgivelse af hans to meget berømte værker: *Grammatik der grönländischen sprache mit theilwisem einschluss des Labradordialects* fra 1851 og *Den Grønlandske Ordbog* fra 1871. Svend Frederiksen roser Samuel Kleinschmidt fordi han på trods af at han ingen universitetsuddannelse alligevel havde formået at få tildelt en doktorgrad af Universitetet i Berlin på baggrund af hans udgivelser og fordi hans arbejde er dybt respekteret, selvom han ikke på papirerne var en forsker. Svend Frederiksen beskriver Samuel Kleinschmidts opvækst i Grønland, hvor det første sprog han lærte som barn var grønlandsk. Jeg vil tro at Svend Frederiksen har kunnet se sig selv i Samuel Kleinschmidt, og dette har han jo også ret i.

Svend Frederiksen er blevet stødt af William Thalbitzers og andre kendte filologers misfortolkning af Samuel Kleinschmidt. Her tænker Svend Frederiksen på vokalerne i grønlandsk. Ifølge Samuel Kleinschmidt er der forskel på â og a. Svend Frederiksen er “enig” i dette og beskriver at â er et a med en glidende a-lyd, og at et almindeligt a er med en kort udtale. Dette ved man i dag at gammel grønlandsk retskrivning skrev deres aa med â og at a som i dag også var et kort a. Svend Frederiksen beskriver ændringen af betydningen af et ord når der er et a eller et â. Han skriver endvidere at William Thalbitzer endog ikke ville indrømme sin fejl og at han derfor er en lille mand. Svend Frederiksen skriver på side 29: “no living scholar of our age has by expeditions and the before mentioned qualities comprized the totality of the Eskimo world as much as I have.” Han er ikke bange for at skrive om sine kompetencer og mener selv at ingen anden før ham ved så meget om eskimoerne som ham. Dette kan selvfølgelig diskuteres, men Svend Frederiksen har måske ret. Han bruger ofte den argumentation at han er født og opvokset i Grønland og at hans første sprog var grønlandsk. Han har ret i at det er en fordel i forhold til andre forskeres sproglige kompetencer, men som sagt kan man overse ting i sin egen kultur under forskning, fordi at man er vant til at sådan er tingene bare. På side 42 nævner Svend Frederiksen at shamaner år for år dør (f.eks. af

alderdom), og at det ikke burde være ukvalificerede universitetsfolk der interviewer dem. Han kommer ikke med eksempler på nogle bestemte forskere. På samme side nævner han at alle de store arktiske forskere har overset det vigtigste punkt i shamanismen, navnesjælen. Efter selv at have læst en del ældre litteratur om arktisk religion kan jeg godt give ham ret i at navnesjælen ikke bliver nævnt og at den hvis den er nævnt har fået for lidt plads i litteraturen og forskningen. Som eksempel kan gives at søger man på navngivning eller navnesjæl i Ilmarfiks biblioteksbase, dukker der udover Svend Frederiksen's eget materiale meget få værker op. Jeg har trukket to artikler ud: Alfred Bertelsens *Navnegivning i Grønland* (Bertelsen, 1918) og Gitte Tróndheims *Navn og navngivning – en grønlandsk identitetsmarkør i Fra vild til verdensborger* (Høiris; Marquardt, 2011). De to artikler er med næsten 100 års mellemrum. Til gengæld er det to oplysende artikler der begge fortæller om fortidens og samtidens navngivning i Grønland.

I dag er man altså stadig obs på navnesjælen der var før i tiden, og det er accepteret som at det var en vigtig del af den arktiske religion. Man kan sige at viden om navnesjælen er gået tabt i og med at den stadig bruges i forbindelse med navngivning i Arktis. Det er dog slet ikke på samme måde og med de samme tabu osv., som dengang shamanismen blev praktiseret blandt folk i Arktis. Jeg vil her meget kort beskrive en lille vigtig del af navnesjælen: Når en person afgik ved døden var der taburegler der skulle overholdes, f.eks. måtte man ikke nævne afdødes navn indtil et barn blev født, også fik det nyfødte barn den afdødes navn. Man kunne også få et nyt navn ved sygdom osv.⁹⁸ Denne tradition varierede i grad og metode fra landsdel til landsdel. I dag er det stadig brugt i i hvert fald Grønland at navngive et barn efter en afdød, dette har jeg lavet en lille undersøgelse om i en eksamensopgave i antropologisk metode. Man troede altså på regenerering og her nævner Svend Frederiksen: "We are here so close as we possibly can come to the very origin of man's thinking." På side 44 skriver han således understreget: "THE WHOLE ESKIMO COMMUNITY IS GEARED FOR SHAMANDOM." Og efterfølgende at de danske forskere ikke vil anerkende at Svend Frederiksen har "opdaget" dette og at de bortforklarer hans "fund". Svend Frederiksen's beskrivelser af navngivning er detaljerede og fylder mange sider i denne rapport og i hans manuskripter om shamanisme og stemmer overens med litteraturen der findes om arktisk navngivning. Som eksempel kan nævnes Gitte Tróndheims og Alfred Bertelsens artikler om grønlandsk navngivning.

I opsummeringen nævner Svend Frederiksen at han mundtligt og på skrift har aftaler med

---

⁹⁸ (Lyng, 1981)

at få udgivet publikationer og artikler i USA. Han nævner at han er ved at skrive sit tredje værk om eskimoer. Det første værk er ved at udgives og det andet værk er færdigt. I slutningen har han sat flere udtalelser fra kendte forskere i shamanisme fra Tyskland, USA og Norge om ham selv og hans arbejde. Her beder Svend Frederiksen efterfølgende om hjælp til at topprioritere rapporten fordi konsekvenserne af ikke at gøre det er for vigtige. Her mener han at hvis ikke hans rapport f.eks. udgives eller støttes i form af finansielle midler til f.eks. mere forskning så er konsekvenserne store, og konsekvenserne er jo at viden går tabt. Dette er jo et evigt problem i forskersammenhænge. Forskning drejer sig ofte om at skaffe midler til at kunne forske, og får man ikke midler nok går tiden og vigtige informanter bliver ældre og går bort med tiden, og dermed også deres viden. Måske har de videregivet viden til deres efterkommere men det er aldrig det samme som at have en primær informant. Det skal bemærkes at jeg her selvfølgelig taler om antropologisk og historisk forskning.

I afslutningen af dette afsnit om rapporterne vil jeg kort nævne nogle overvejelser Svend Frederiksen gjorde fra sit første enmandsfeltarbejde i 1946 i Chesterfield Inlet ud fra Svend Frederiksens *Reconnaissance*.⁹⁹ Svend Frederiksen kom ud på en større rejse for at nå destinationsmålet, bl.a. på hundeslæde til Baker Lake og på dette tidspunkt af året boede de lokale i snehytter. Om disse lokale skriver han på side 5:

“No teaching in Eskimo at all, only English, English, English. So strange, so contradicting to Democratic ideals in freedom, tolerance, respect for others, respecting people as they stand in their heritage.”

Dette citat viser rigtig godt at Svend Frederiksen ikke holder sig tilbage med at vise hans holdninger, han virker meget irriteret, ja nærmest gal over undervisningen, hvor det eskimoiske sprog ikke indgår. Dette er i og for sig ikke mærkeligt, da Svend Frederiksen var mag. art i eskimoisk filologi, og som vi ved nu var eskimoerne hans “hjertebarn.”

I en tredje rapport *Report and summary of nine seasons of Eskimo field research – Spring-Summer 1965 and prerequisites* har Svend Frederiksen resumeret alt hans feltarbejde. Han starter med at skrive at eskimoerne vil dø, i så fald som etnisk gruppe inden for meget kort tid, og han snakker om få år som tingene er nu. Denne rapport er interessant i og med at han skriver at han ofte padlede i kano op af floderne og at der nogle gange var isblokke i vejen, så han måtte returnere. Ligeledes fløj han og kørte på hundeslæde. For mig lyder det som om at

---

⁹⁹ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

disse eskimoer han har besøgt på sine feltarbejder, at nogle af dem bor temmelig langt væk fra civilisationen. Dette betyder at Svend Frederiksen's informationer fra disse feltarbejder er unikke i og med at deres gamle religion må have været bevaret længere tid end de eskimoer der har boet tættere på de amerikanske storbyer og byer. Han slutter rapporten af med at et Institut for eskimologi er absolut nødvendigt. Dette er ikke nyt fra Svend Frederiksen's side men denne rapport samler på 9 sider meget godt alle Svend Frederiksen's intentioner med hans feltarbejde og forskning.

Shamanisme

Emnerne er mange, men de er afgrænsede og til at hitte rede ud af. Først og fremmest interesserede Svend Frederiksen sig stærkt for shamanismen blandt eskimoerne. Det er det emne der fylder mest i hans manuskripter. I den eskimoiske shamanisme er forskellen fra f.eks. kristendommen, at mennesket ikke kun har én sjæl, men flere sjæle. Den vigtigste sjæl er navnesjælen. Svend Frederiksen har i detaljer beskrevet navnesjælen, hvordan et barn navngives før fødslen, efter fødslen og når det træder ind i de voksnes rækker. Ligeledes er der navneskift ved overgangen til at blive en shaman. Der er mange regler og tabu omkring navnesjælen. Qimusseraaq fortalte meget detaljeret om at blive shaman, om det shamanistiske sprog (åndesprog) og om de forskellige sjæle og hjælpeånder.

Titlerne på hans upublicerede manuskripter om shamanisme er forskellige, dog minder de meget om hinanden og omhandler oftest det samme emne/problem. De er alle baseret på lydoptagelserne og feltnotaterne med Qimusseraaq som hovedinformant. Jeg vil nævne nogle af titlerne her, så du kan se ligheden i i hvert fald titlerne, men som sagt er indholdet det samme formuleret forskelligt, og udviklet gennem tiden: *The soul structure and function in Eskimo shamanism*, *The Eskimo soul complex*, *Eskimo beliefs*, *Some preliminaries on the soul complex in Eskimo shamanistic belief*, *Eskimo religious beliefs*, *the Eskimo intellectual cosmos*, *The primeval Eskimo world and thinking*¹⁰⁰ og der er mange flere titler.

I *Reconnaissance*¹⁰¹ skriver Svend Frederiksen på side 1 om shamansproget således: "language within the language". Dette beskriver kompleksiteten af shamansproget, og det beskriver at for at "forstå" og kunne skelne shamansproget skal man kunne forstå hovedsproget først, som i dette tilfælde er et eskimoisk sprog for at kunne "tage" shamansproget ud.

En utrolig kendt forsker og canadisk antropolog og etnolog med speciale i shamanisme og

---

¹⁰⁰ Svend Frederiksen's samling i Groenlandica

¹⁰¹ Svend Frederiksen's samling i Groenlandica

aner blandt eskimoerne i Canada Bernard Saladin d'Anglure (f. 1936), har ved lejlighed skimmet Svend Frederiksen's materiale igennem og udtalt sig om ham i den eskimoiske avis (Nunatsiaq News, 1998). Her er han dybt imponeret over Svend Frederiksen's forskning og udtaler sig således:

“To my big surprise it was written in a Central Arctic dialect that I was understanding. I was probably the first one since the death of this poor man to really read what he had collected. I recognized the names of many old angakoks who I had known myself. I was very excited.”

I artiklen beskrives også at Svend Frederiksen kun fik publiceret få artikler og at det må forklare hvorfor han stort set forblev ukendt.

I en anden artikel af Bernard Saladin d'Anglure skriver han på fransk i tidsskriftet *Études Inuit Studies* årg. 21, nr. 1-2 (d'Anglure, 1997) om Svend Frederiksen's forskning af shamanisme. Bernard Saladin D'Anglure er dybt imponeret over hans feltarbejde i Canada. Han beskriver Qimusseraaq og Svend Frederiksen's arbejde med ham. Han skriver om Svend Frederiksen's samling i Groenlandica, at han har set på en del af manuskripterne og at der ligger unik og fantastisk viden om shamanisme.

Sprog og litteratur

Svend Frederiksen var uddannet grønlandsk/eskimoisk filolog, så det er næsten en selvfølge at han skrev om sprog og litteratur i Grønland. Svend Frederiksen's upublicerede skrifter er som sagt udaterede men jeg formoder at Svend Frederiksen i Danmark og i starten af flytningen til USA har skrevet om grønlandsk sprog og litteratur. Da Svend Frederiksen så blev mere og mere interesseret i den eskimoiske shamanisme er mit bud at han stoppede med at skrive om sprog og litteratur og koncentrerede sig om at tage til opgave at starte et Institut for eskimologi op i USA. Manuskripterne om shamanisme er blevet Svend Frederiksen's “hjerdebarn” og derfor koncentrerer han sig ikke længere så meget om litteraturen og sproget som før. Det er min fortolkning, da han virker meget mere passioneret i sin skrivestil om shamanisme end han gør om sprog og litteratur. Ikke fordi at han ikke skrev godt om de emner, men den der slags desperation ser man tydeligere i manuskripterne om shamanisme og dermed også passionen. Som beskrevet tidligere i afsnittet om *Kampen og desperationen* ser man det i hans sætninger, det han skriver og måden han skriver det på.

For at vende tilbage til Sprog og litteratur, så har jeg plukket nogle upublicerede

oversigtsmanuskripter¹⁰² ud om emnet skrevet af Svend Frederiksen. Disse er *Recent literature in Greenland Eskimo*, *Litteratur paa grønlandsk 1900-1950* og *Grønlandernes egen Litteratur*.¹⁰³ Jeg tager forskellige ting op fra manuskripterne så det ikke bare er en gentagelse af manuskripterne, men jeg kigger på dem med en kort metodisk tilgang.

Det er interessant at læse overskrifterne på hans manuskripter. I dette tilfælde tager jeg *Recent literature in Greenland Eskimo*. Når man læser overskriften regner man med at manuskriptet behandler emnet. Dette gør Svend Frederiksen også, men hans ordvalg gør at hans holdninger skinner stærkt igennem teksten. Den virker i dette tilfælde skjult. Det kan man se på dette citat på side 11: "It is hoped that an interest in Eskimology could be furthered in this country." Ordene "it is hoped" (det er håbet) fortolker jeg således at Svend Frederiksen her mener at han håber, men han har skrevet at det er håbet. Altså lidt som om at det er manges håb. Sådan er alle hans manuskripter skrevet og vi må huske at den stærke passion han havde om oprettelsen af et Institut for eskimologi, at den kan have været så stærkt at det har virket enten afskrækkende eller for meget for folk, forskere, forlag m.m. For at vende tilbage til manuskriptet er dette manuskript udover side 11 utrolig velskrevet. Der er henvisninger til alle påstande og fakta. Det interessante ved dette manuskript er at der øverst på første side med blyant er skrevet: "Accepted for publication by Books Abroad, University of Oklahoma Press". Dette kan være årsagen til at dette manuskript er fint opstillet og uden de helt store meningstilkendegivelser. Der er jo som regel noget korrektur og gennemgang fra en udgivers side af før en artikel udgives.

I *Litteratur paa grønlandsk 1900-1950* indleder Svend Frederiksen om udtrykket *eskimo*:

"Der er ultramoderne Grønlandere – og tragikomisk nok, undertiden Grønlandere af uforfalskede eskimoiske træk – der krymper og vrider sig under betegnelsen Eskimo og afledninger af dette ord. Der er ikke noget at skamme sig over. Ordets oprindelse er usikker, og en eller anden betegnelse maa vi dog have til at kendetegne det særegne folkeslag, denne karakteristiske race, der har kunnet mestret egne vilkaar i det høje nord."

Svend Frederiksen skriver her om begrebet *eskimo*. I dag ville de fleste grønlandere ikke bryde sig om denne betegnelse. De foretrækker ordet kalaallit, grønlander eller inuit for en samlet betegnelse for oprindelige folk i Arktis. Jeg mener her at Svend Frederiksen viser at han følger med og er forud. Svend Frederiksen ved hvad der kan røre hos grønlanderne, da

---

¹⁰² Svend Frederiksens samling i Groenlandica

¹⁰³ Svend Frederiksens samling i Groenlandica

han jo som sagt havde sin første del af sit liv i Grønland. Han vidste at grønlænderne ikke brød sig om betegnelsen eskimo om dem selv, derfor skriver han selvfølgelig dette. Svend Frederiksen har en tendens til i alle manuskripterne der omhandler Grønlands litteratur at nævne Samuel Kleinschmidt og William Thalbitzer. Dette er selvfølgelig obligatorisk i og med at Samuel Kleinschmidt var den der dannede den retskrivning der var kendt og brugt helt op til 1973. William Thalbitzer var i Svend Frederiksens tid professoren der var ekspert i grønlandsk filologi. Svend Frederiksen viser et meget stort kendskab til den grønlandske litteratur, forfatterne og fortællertraditionen i Grønland. Dette har han selvfølgelig opbygget gennem sin skolegang, sin far og på KU. Mængden af manuskripter om grønlandsk litteratur og sprog og detaljerne viser at Svend Frederiksen har været en flittig studerende, der "hørte" efter i timerne.

I manuskriptet *Grønlændernes egen Litteratur* gennemgår Svend Frederiksen kort den grønlandske litteratur. Jeg mener at han i dette manuskript mere måske en smule tilfældigt har udvalgt et udpluk af forskelligt litteratur som romaner, sangtekster og poesi. Manuskriptet er skrevet i Danmark, og kan have været et af de første manuskripter

9. Svend Frederiksens bogsamling

En persons bogsamling er med til at beskrive en persons personlighed og interesser. Det gælder en "civil" person ligesåvel som det gælder f.eks. en præsident. I en bogsamling kan man se om der er mange fagbøger, eller mange skønlitterære bøger. Det kan selvfølgelig også være en blanding og viser lidt af ejermandens personlighed. Det er logik at hvis bogsamlingen har en masse fagbøger er personen sandsynligvis meget interesseret i de emner fagbøgerne vidner om. Det kan også være at personen arbejder til daglig med de her emner.

Svend Frederiksen havde en bogsamling med bøger og tidsskrifter om eskimoiske emner. Bogsamlingen er opmagasineret i Groenlandica. Nogle af dem står stadig uregistreret, men de bliver løbende indgået i bibliotekssystemet og er muligvis færdigindgået efter færdiggørelsen af dette speciale. Svend Frederiksens bogsamling indeholder alt fra skolebøger, digtsamlinger, kirkebøger, beretninger, dagbøger, grønlandske tidsskrifter, romaner, lovsamlinger, fagbøger om mange forskellige emner og meget mere. De bøger og publikationer der er i bogsamlingen vidner om en person der muligvis var passioneret i eskimoerne. Jeg går ud fra dette fordi vi i Svend Frederiksens manuskripter kan gennemskue hans passion i hans til tider dramatiske skrivestil. De bøger der ikke omhandler eskimoiske emner er bøger om opdagelsesrejser, klima eller verdenssituationen. Publikationerne og bøgerne er selvfølgelig fra før hans død i 1967.

For at få et lille overblik over samlingen er her nævnt et par af bøgernes titler: *De danske undersøgelser i Grønland* fra 1884 af R. Hammer, *Bidrag til Vestgrønlandernes Anthropologi* fra 1893 af Søren Hansen, *Grønlandsk Rejseparlør* fra 1952 af Aage Bugge, *Nunamiut* fra 1954 af Helge Ingstad. *Arktiske skinddragter i Eurasien og Amerika* fra 1914 af Gudmund Hatt.

Jeg har indgået en del af Svend Frederiksens bogsamling og får som grønlandsk kultur- og samfundshistoriestuderende og som privatperson virkelig lyst til at læse alle de her bøger og publikationer. Grunden er simpelthen at der er bøger og publikationer fra start af 1800-tallet op til 1967, som alle omhandler Arktis og dækker næsten alle aspekter af emner man kan komme på inden for dette område. I *Report of Eskimo research from the middle of March 1962 to the middle of March 1963* skriver Svend Frederiksen på side 64: "I possess myself an Eskimologic library on thousands of volumes among which I have many books, which the Library of Congress does not have." Det siger noget om at Svend Frederiksen havde mange bøger om eskimoerne.

Sjældnere bøger

De fleste af bøgerne er registreret i Groenlandica i forvejen, altså således at Groenlandica i forvejen har et eller flere eksemplarer af bogen. Nogle af bøgerne og dokumenterne er af sjældnere karakter og efterhånden som bogsamlingen også registreres og indgås i Groenlandicas system er bøgerne med til at bevare den grønlandske og eskimoiske kulturarv. Som et eksempel på en sjælden publikation i samlingen kan nævnes Hinrich Rinks *Plan til Indretningen af "Grønlænderhjemmet" eller Pensionatet for Grønlændere, som opholde Sig i Danmark* fra 1879. Nogle af bøgerne er godt bevarede mens andre er slidte, men det vidner om at bøgerne er blevet læst og brugt. Bogsamlingen er vigtig fordi at tiden går, og ældre bøger bliver sjældnere og stiger i værdi.

Vi ved at Svend og Helene Frederiksen fik fem døtre og vi ved fra brevvexlingen med William Thalbitzer at de økonomisk havde det svært. Man kan derfor undre sig over hvordan Svend Frederiksen har skaffet sig en bogsamling af denne størrelse. Rigtig mange af bøgerne og publikationerne bærer Svend Frederiksens far V. C. Frederiksens navn. De har altså været i hans fars eje og Svend Frederiksen har muligvis arvet dem før og efter sin fars død. Bøgerne om de canadiske eskimoer har Svend Frederiksen som regel selv fået eller købt da de kun bærer Svend Frederiksens navn. Svend Frederiksens økonomi kan heller ikke have været lige så stram som i Danmark, da han i USA fik job som professor på universiteterne.

10. AFSLUTNING

Vurdering

Grunden til at Svend Frederiksen kun fik udgivet relativt få værker kan være flere. Jeg kan ud fra en vurdering af hans værker, både publicerede og upublicerede danne en mening om hvorfor han ingen stor succes fik. Brevene fra KB giver også en formodning om hvorfor han i dag ikke er husket i forskerkredse.

Jeg kan også undre mig over hans manglende succes, og hvorfor der er så få der har hørt om ham i dag. De fleste der gennem tiderne har forsket i Arktis er blevet kendte. De har fået publiceret deres forskning flere steder, fordi Arktis ofte er et meget interessant emne for andre lande både når det omhandler klima, historie, arkæologi, menneskets udbredelse og vandringer, politik, territorier, fauna, astronomien og meget andet.

Nedenunder er opstillet flere punkter af teorier om hvorfor han stort set er ukendt i dag og hvad grunden til dette var. Teorierne er baseret på gennemgangen i specialet af nogle af hans skriftlige værker og brevene fra KB. Jeg understreger at da ikke alle hans værker i dette speciale er gennemgået er denne vurdering taget ud fra de læste værker. Var han et miskendt geni, var han ikke særlig god til sit område eller til at formulere sin viden rigtigt?

1) Unik

Svend Frederiksens interviews havde en høj kvalitet og sjældenhed i og med at han skriver at ingen andre før ham havde interviewet eskimoerne, hvor forskeren (ham selv) kunne informanternes modersmål, derved opstod der ingen misforståelser. Der skulle ikke tolkes, i og med at der tolkes kan en tolk ubevidst komme til at oversætte med sin egen fortolkning eller forståelse. Den eneste der udover Svend Frederiksen i hans tid forskede i eskimoerne og kunne sproget på modersmålsniveau var den kendte polarforsker Knud Rasmussen. Ham virkede Svend Frederiksen ikke begejstret for og han er ikke nævnt i hans manuskripter, som den første der havde interviewet grønlandere på deres modersmål. I manuskriptet *Kan og bør det grønlandske sprog bevares – og hvordan?* beskyldes Knud Rasmussen for at være skyld i den stærkere tendens til udelukkende brug af dansk i undervisningen. Dette viser artiklen *Knud Rasmussen tog fejl, kursen må nu lægges om* (Berlingske Tidende, 1966) også. Det kan være en forklaring på hvorfor han i sine upublicerede manuskripter og andre værker beskriver sig selv som den eneste hidtil der har forsket i eskimoerne som kunne sproget.

Denne artikel blev der to dage efter fremførelse i Berlingske Tidende kommenteret på af Knud Rasmussens forhenværende sekretær og Ministeriet for Grønland. Artiklen hed *Hvad*

Knud Rasmussen sagde i Rigsdagen foråret 1925 (Berlingske Tidende, 1966). Her er indsat et citat fra Knud Rasmussens foredrag i 1925 hvori Knud Rasmussen bl.a. sagde således: “ikke, at vi bør gå så vidt, som amerikanerne er gået. Amerikanerne underviser overhovedet ikke i eskimoisk - de kan ikke skrive deres eget sprog, de kan ikke læse deres eget sprog” Så Svend Frederiksen påståelse stemmer ikke helt overens med hvad Knud Rasmussen reelt sagde. Dette giver ikke point i popularitet til Svend Frederiksen.

En forsigtig konklusion til dette punkt er at Svend Frederiksen måske ville have gjort større karriere i at have valgt at studere etnologi fra starten i hans universitetstid. Problemet var bare at etnologi først blev et fag på Københavns Universitet i 1960. Skulle han studere i eskimoer havde han ikke andet valg end at vælge eskimologi som blev oprettet i 1920 på KU. William Thalbitzer var hans underviser og havde speciale og fokus på grønlandsk sprog og kultur. Havde Svend Frederiksen levet i dag kunne han have studeret antropologi og lært antropologisk metode, hvormed han kunne have brugt interviewteknikkerne til sine informanter. Man kan selvfølgelig ikke bare sige sådan, at det hele kunne have været anderledes hvis han var født i en anden tid, men man kan sige at han var heldig at kunne studere grønlandsk sprog og kultur, som jo var hans interesse. Nu stod han bare i den situation at han sandsynligvis var udsmidt fra Grønland, og derfor flyttede han til sidst til USA fordi han var i pengenød i Danmark og ikke ville arbejde under strenge retningslinjer, og fik mulighederne for at arbejde og studere i USA. Min vurdering er altså at hans interviews havde vundet større interesse, måske også for dem der vurderer om en artikel skal udgives, fordi hans feltarbejde var unikt og sjældent. Den berømte forsker Bernard Saladin d'Anglure bekræftede i sine artikler Svend Frederiksen i hans feltarbejde og roste ham for dette. Det er en stor anerkendelse at få da Bernard Saladin d'Anglure er en anerkendt forsker i shamanisme.

Havde Svend Frederiksen fået udgivet artikler der handlede om hans feltarbejder og interviewsene med Qimusseraaq er jeg sikker på at han havde vundet anerkendelse. Dette baserer jeg på baggrund af Bernard Saladin d'Anglures udtalelser og at materialet er unikt i og med at shamanerne han interviewede var omvendt til kristendommen og nogle af de sidste der havde været shamaner før omvendelsen til kristendommen.

2) Publikationer

Svend Frederiksen publicerede værker omhandler ikke de detaljerede interviews. F.eks. er Svend Frederiksen hovedinformant shamanen Qimusseraaq og hans viden om shamanisme ikke nævnt overhovedet i publikationerne. Temaerne for værkerne er ofte sprog hvilket i og

for sig heller ikke var mærkeligt, idet Svend Frederiksen var uddannet filolog med eskimologi som speciale. Meninger og forskning i og om det grønlandske sprog var indtil Svend Frederiksens død i 1967 mere almindelig i publikationer, avisen og radioen end f.eks. interviews med shamaner var almindelige. Derfor er min vurdering at havde han nået at publicere sine interviews med f.eks. shamanen Qimusseraaq, så var han måske mere husket, også i dag anno 2012. Vi kan sammenligne det med Otto Sandgreens bog *Min eskimoiske fortid* (1982). Her havde Otto Sandgreen gengivet shamanen Georg Qúpersimâns liv indtil 1915 hvor han blev døbt i den kristne tro. Denne bog er stadig unik og meget udlånt i bibliotekerne. Svend Frederiksen interviewede også Georg Qúpersimân da han var i Østgrønland i 1961, men det blev aldrig udgivet.

3) Manglende referencer

I Svend Frederiksens værker er der af og til referencer. Han var bare ikke særlig god til at referere til sit eget materiale. Når man forsker og vil udgive sin forskning er det vigtigt at skrive hvor man har sine informationer og sin viden fra, også selvom det er fra ens eget materiale. Dette kan have bevirket at det kan have været svært at få udgivet sit værk når man ikke refererer så meget. Til gengæld er der i de udgivne værker refereret på alle de relevante steder. I et brev¹⁰⁴ fra 17/5-1953 fra dr. Phil L. L. Hammerich (1892-1975) skriver han til Svend Frederiksen om hans manuskript *Stylistic form in Greenland Eskimo literature* som han vil anbefale til udgivelse i MoG at Svend Frederiksen i hans to amerikanske afhandlinger havde refereret og lagt fodnoter ind så fint, dette manglede dog i *Stylistic forms in Greenland Eskimo literature* og Hammerich skrev bl.a. dette: "Må jeg efter samme mønster retouchere dette Deres manuskript?" For at opsummere hentyder L. L. Hammerich altså til at Svend Frederiksen i sit manuskript til MoG mangler henvisninger.

4) Desperation

I sin kamp for oprettelsen af et Institut for eskimologi i USA bliver Svend Frederiksens skrivelser i hans upublicerede manuskripter og i hans fondsansøgninger mere og mere nærmest desperate. Vi ser det i hans måde at skrive på. Han beskriver at den eskimoiske kultur snart er ved at forsvinde. Dette havde han i og for sig ret i. De rigtige oprindelige eskimoiske shamaner var i 1940-1950'erne ved at uddø. De var blevet ældre. F.eks. dør Svend Frederiksens hovedinformant Qimusseraaq, og Svend Frederiksen rejser hurtigt til

---

¹⁰⁴ NKS 4079, 4

Qimusseraaqs enke der også var shaman da hun var gammel og meget syg, for at få et sidste interview om de gamle skikke og den gamle tro. Kristendommen havde taget sit indtog i eskimoerne, og han havde da ret i at viden om den gamle tro med tiden aldrig ville være den samme. Vi må huske at for hele verden gælder det således at alle folkefærd, kulturer og politiske overbevisninger udvikler sig hele tiden, og sådan har det altid været. Arktis har bare før 1900-tallet om vinteren f.eks. været et barskt land at være i, hvis ikke man kendte til de rigtige metoder at overleve på. Derfor er f.eks. Europa hurtigere blevet globaliseret. Igen var og er f.eks. de oprindelige folk i Amazonas junglen også sent "opdaget", og dermed er chancen for at den gamle tro, kultur og levevis større for at være bevaret. Men igen selvom et folk ikke har haft en vestlig påvirkning fra f.eks. europæerne, så vil et folk altid udvikle deres egne jagtteknikker, deres tro m.m. Min overbevisning er at antropologer og sociologer, historikere og andre altid vil være på jagt efter de ældres fortællinger, og hvad de husker fra deres barndom og ungdom. Dette er godt, da viden om jagtteknikker, overbevisninger, historier, sprogudvikling osv., hurtigt kan gå tabt hvis ikke nogen skriver ned og forsker i de ældres erindringer. Svend Frederiksen mente at han var den eneste der i sin tid havde samlet så stort et materiale om eskimoerne i Canada, og at han var den eneste der i sin tid helt kunne forstå og sætte sig ind i deres viden og historier, da han kunne sproget og var vokset op med den grønlandske kultur, som jo er i familie med den eskimoiske kultur i hele Arktis. Denne påståelse af at være den eneste var nok ikke godt modtaget i forskerkredse fordi alle kendte Knud Rasmussen, og dermed mente de at Svend Frederiksen ikke var unik. I punkt 6 er givet nogle eksempler på stærk kritik af Svend Frederiksen fra andre forskere.

5) Enestående viden

Trods stærk kritik af Svend Frederiksen i brevene til ham fra andre forskere er det som anvist ifølge Bernard Saladin d'Anglure en helt unik person vi har med at gøre. Jeg er helt enig og kan kun give ham ret i dette. Svend Frederiksens notater er unikke i og med at alt det sagte er nedskrevet på informantens oprindelige sprog. Oveni er det unik information som Svend Frederiksen har fået fra f.eks. shamanen Qimusseraaq. I 1900-tallet var de fleste eskimoer i hele Arktis blevet omvendt til kristendommen. Med omvendelsen hørte en tavshed omkring shamanisme til. Der blev ikke snakket højt om shamanisme i frygt for hvad Gud eller de ansatte i kirken ville gøre hvis man viste at man stadig troede på sin gamle tro og dermed ikke kun troede på og ærede Gud. Det lykkedes dog for Svend Frederiksen at få flere til at åbne op. Måske har han bare været heldig at have stødt på shamaner og eskimoer der fortalte alt om deres gamle tro. Dette tror jeg ikke er tilfældet. Eskimoerne var før blevet interviewet

og studeret af tidligere forskere. I så fald har de evt. hørt om nogle, det foregik jo på et fremmedsprog eller deres andetsprog engelsk, og for grønlanderne dansk.

Svend Frederiksen snakkede med sine informanter på deres modersmål. Svend Frederiksen kunne grønlandsk og grønlandsk er en afstamning af inuktitut. Der findes et utal af dialekter i Arktis, men de har nogenlunde samme grammatik og form, derfor kan de kommunikere med hinanden trods stærke dialekter. Svend Frederiksen var som filolog sandsynligvis god til sprog og med sit speciale i eskimoiske sprog, har han jo ikke været på bar bund. Han må hurtigt have kunnet sætte sig ind i en bestemt dialekt og måske har han ændret nogle af sine grønlandske ord og byttet dem ud med ord på inuktitut, så det blev en blanding, og dermed mere forståeligt for hans informanter i Canada. Han har ligeledes ikke haft problemer med at forstå sine informanter og deres interviews, som han har taget informationer ud af og skrevet manuskripter om viser en fuld forståelse for det sagte. Dette kan jeg som studerende ved Afd. for Kultur- og Samfundshistorie se, fordi vi i flere af fagene har gennemgået en omfattende litteratur om bl.a. shamanisme. Jeg kan derfor se en sammenhæng og se at Svend Frederiksens materiale nærmest matcher fuldstændig overens med den viden man har om den gamle shamanisme i dag.

6) Stærk kritik

I afsnittet *Breve i KB* kunne vi læse at Svend Frederiksen havde flere udfordringer i form af støtte til sin forskning og anerkendelse. Et brev af en ukendt afsender sendt til Svend Frederiksen var utrolig kritisk overfor Svend Frederiksen på en ikke konstruktiv måde. Ordene der blev brugt var meget hårde. Dette brev ville med garanti såre dens modtager dybt. Jeg har ikke set et brev før til Svend Frederiksen der var af grovere karakter. Jeg har valgt at tage brevet med i specialet for at vise hvor delte meninger der var om Svend Frederiksens arbejde og forskning.

Konklusion

Den forsigtige konklusion er at Svend Frederiksen både var et miskendt geni, også var han for desperat og for hurtig til at skrive sine forskerresultater ned. Dette er baseret på brevene med stærk kritik af Svend Frederiksen og hans værker og oversættelser.

Artiklen *Stylistic forms in Greenland Eskimo literature* i MoG overraskede mig i dens opsætning fordi det ikke er set før i hans upublicerede materiale på samme vis, at en artikel eller for den sags skyld et manuskript er så fint inddelt og slutter med en fin og overskuelig

opsummering. Alt er med og henvisningerne mangler ikke eller er mangelfulde. Som beskrevet tidligere er og var MoG meget belæst af forskere og andre, derfor er Svend Frederiksen artikel med garanti læst af mange. Jeg kan ikke forestille mig at nogen skulle have været stærkt utilfredse med artiklen, også fordi at hans egne meninger ikke skinner stærkt igennem som i så meget andet af hans materiale. Vi må bare huske at artikler der optages i MoG sandsynligvis har været igennem en proces som med så mange andre artikler i andre tidsskrifter. Normalt er en artikel jo igennem en korrekturproces af flere omgange. Dette har Svend Frederiksen artikel sandsynligvis også været og det kan være det som Svend Frederiksen takker William Thalbitzer for i sit brev. Det kan selvfølgelig også være indholdet i hans artikel han takker for, altså at han har fået hjælp af William Thalbitzer med informationerne. Han skriver i samme brev dette om William Thalbitzer: "verdens første eskimologi-professor i moderne videnskab."

Jeg kan forestille mig en samtale mellem Svend Frederiksen og f.eks. en politiker, at Svend Frederiksen i denne samtale måske ville have været så desperat for at få oprettet et Institut for eskimologi i USA, og selv være leder af den at det nok har virket for desperat. De utallige manuskripter der enten omhandler ønskerne og forslagene til et Institut for eskimologi og de manuskripter der ikke oprindeligt handler om oprettelsen af et institut, og ender med sætningerne at Svend Frederiksen ville være den eneste egnede leder af dette Institut, og at det snart er for sent, er for desperate og viser tydeligt en meget frustreret Svend Frederiksen som ikke kunne få sit forslag igennem.

Svend Frederiksen's kone Helene Frederiksen var en stor støtte for Svend Frederiksen, dette udtrykte han i flere breve og røntgenbillederne af Helene Frederiksen's strube mens hun udtaler grønlandske lyde er enestående og en meget speciel del af samlingen. Helene Frederiksen skrev også nogle manuskripter om de unge i Grønland. Det er også meget interessant at en grønlænderinde flyttede til USA i 1940'erne.

Svend Frederiksen havde under sine studier på KU nok med udfordringer både økonomisk og boligmessigt. Pladsen var træng, som han selv bevidner i et brev til William Thalbitzer. Studielivet med børn var hårdt, men han gennemførte det. Svend og Helene Frederiksen lod sig aldrig slå ud af noget eller nogen.

William Thalbitzer lader til at have spillet en enormt stor rolle for Svend Frederiksen. Trods at Svend Frederiksen ikke var enig i alt William Thalbitzers forskning, så virkede de til at være utrolig nære venner der hjalp hinanden økonomisk og psykisk. Helt til William Thalbitzers død skrev Svend Frederiksen og William Thalbitzer meget ofte breve til hinanden. Dette kan man se i de mange breve der er opbevaret på KB.

Det miskendte geni skinner igennem Svend Frederiksen's notesbøger med interviews fra bl.a. shamanen Qimusseraaq. Her kan man se iveren i Svend Frederiksen's håndskrift, han brændte for sin forskning og igen en forsigtig konklusion er at havde han satset på sine interviews med eskimoerne i Canada, havde han måske vundet stor respekt i forskerkredse.

Forskeren Bernard Saladin d'Anglure roste Svend Frederiksen's upublicerede forskningsarbejde til bl.a. den 11. Inuit Studies Conference i Nuuk. Han bed mærke i Svend Frederiksen's interviews med de "sidste" shamaner i Canada, og at interviewene havde foregået på informanternes modersmål direkte med forskeren uden en tolk imellem. Det at d'Anglure som er utrolig anerkendt og kendt ligefrem holder et oplæg om Svend Frederiksen til en af de største konferencer om oprindelige folk og kultur, viser at Svend Frederiksen var et miskendt geni. I så fald hvad omhandler shamanisme i Arktis.

I dag er der flere forskere der kan inuktitut og grønlandsk og er opvokset i samme kultur som sine informanter og ikke behøver en tolk når de interviewer. I midten af 1900-tallet og før var dette et sjældent foretagende. Især at forskeren selv var født og vokset op i samme kultur, for det gav et andet billede end hvis man ikke var vokset op i den samme kultur man forskede i.

Svend Frederiksen kunne have haft et problem med The Catholic University of America, fordi universitetet var katolsk. Et eksempel her kunne være at det ville have været svært at undervise i og fremlægge sin forskning i shamanisme, da shamanismen er en dualistisk religion, hvor katolismen og i det hele taget kristendommen har grundbase i monoteismen. Der ville derfor opstå konflikter. Til gengæld havde dette universitet et arktisk institut. Dette har selvfølgelig fremmet Svend Frederiksen. Svend Frederiksen fik en karriere i USA. Hans undervisning på universiteterne var anerkendt i og med at han fik lov at undervise og forske i al sin tid i USA indtil hans død. De fleste af Svend Frederiksen's publikationer er udgivet i USA.

Svend Frederiksen var en ivrig og arbejdsom forsker. Han gav ikke op, kæmpede for sin sag og lod sig ikke påvirke af andres holdninger og meninger om ham. Han fik ikke stor succes, måske pga. sin desperation og taktik i hvilke emner der var fokus på. Den arktiske shamanisme virkede som hans største interesse og man kan se passionen. Men han fokuserede kun på den i nærmest hemmelighed og derfor nåede han ikke før sin død at blive anerkendt og rigtig kendt, da hans fokus i publikationerne lå på den grønlandske filologi, hvilket han jo ikke var den første der beskæftigede sig med. Men vi har fundet ud af i hans breve til William Thalbitzer hvorfor han efter sin mening ikke fik særlig meget publiceret. Han stolede ikke på andre forskeres behandling af hans efter hans egen og efter min mening

enestående interviews med Qimusseraaq. Svend Frederiksen ville vente med at publicere til et Institut for eskimologi var oprettet. Dette virkede dog som en umulig opgave, men Svend Frederiksen gav ikke op og kæmpede for en oprettelse af sådan et institut til sin død. Problemet var at skaffe midler til instituttet, han fik en del anbefalinger og støtte i ideen om oprettelsen af instituttet, men det kom aldrig op at stå.

Det er sikkert at et eller andet skete ved Svend og Helene Frederiksens forladelse af Grønland i 1932. Havde de frivilligt rejst med glæde fra Grønland, havde der ikke været fokus på det hos Svend Frederiksen selv og andre forfattere. Vi mangler Aage Bugges egen mening om Svend Frederiksen afrejse. Det er dog utrolig interessant at Svend Frederiksen i et brev til William Thalbitzer nævner at Styrelsen (den grønlandske Styrelse) havde fået ham til at forlade Grønland. Dette vil jeg lade stå åbent og det er noget der forhåbentlig kan undersøges på Rigsarkivet i København ved en anden lejlighed.

Svend Frederiksen var en der kæmpede for sin sag, han var utrolig dygtig til at indsamle viden, og hurtig til at rejse hen hvor den viden han ville have fat i var lige ved at gå tabt. Svend Frederiksen havde alle odds imod sig, og som han skrev i et brev var han jo ikke greve, men bare en Frederiksen og derfor støttedes hans forskning ikke. I hvert fald ikke i Danmark. Han var ikke særlig god til at komme ud med sin viden, han gemte hans mest dyrebare viden til det sidste, desværre nåede han det ikke at publicere den før han gik bort. Han ville vente til et Institut for eskimologi i USA blev oprettet, desværre skete det som sagt bare aldrig.

Litteratur og kilder

UPUBLICEREDE

Dansk Dermografisk Database

Folketællinger:

Dansk Dermografisk Databases hjemmeside (www.ddd.dda.dk). Følgende sider har været benyttet:

http://www.ddd.dda.dk/asp/personer_husstande.asp - folketælling fra 1880 V. C. Frederiksen

http://www.ddd.dda.dk/asp/personer_husstande.asp - folketælling fra 1921 Agnes Theilgaard

Groenlandica

Svend Frederiksens samling:

Box 58: telegram fra Søborg – vielsesattest – tale ved afsløring af mindesmærke – brev 6/9-1942 –
brev 21/2-1943 - brev 21/3-1943 – anbefalinger – U. S. Citizenship

Diverse: røntgenbilleder

Helene Frederiksen: *Den grønlandske kvinde*. Valby. 3 sider

Helene Frederiksen: *Det unge Grønland*. Valby. 5 sider

Svend Frederiksen: *Coming of the Spring*. 2. udg. 6 sider

Svend Frederiksen: *Elements of Eskimo traditions on pre-columbian contact with
Norsemen*. 15 sider. Washington

[Svend Frederiksen]: *El-Eskimos 3/4 Rankin Inlet area*. 30. juni 1959. 1 side

[Svend Frederiksen]: *Eskimo patients in Assiniboine hospital*. 16. Juni. 2 sider + bilag

Svend Frederiksen: *Eskimos and Norsemen – a Mediaeval study*. Washington D. C. 9 sider

Svend Frederiksen: *The Eskimo soul complex*. Adelphi, Maryland. Ca. 158 sider (ukomplet)

Svend Frederiksen: *The Eskimo world now and then and now*. Adelphi. 31 sider

Svend Frederiksen: *Foraarets Komme*. 6 sider

Svend Frederiksen: *Grønlændernes egen Litteratur*. København. 11 sider

Svend Frederiksen: *Institute of Eskimology*. Adelphi, Maryland. 6 sider

Svend Frederiksen: *Kajakmænd*. Valby, København. 9 sider

Svend Frederiksen: *Kan og bør det grønlandske sprog bevares – og hvordan?.* Adelphi, Maryland.
4 sider

[Svend Frederiksen]: *List of Eskimos residing in Rankin Inlet area*. Juni 1959. 9 sider

[Svend Frederiksen]: *List of Eskimos residing in Term-point Wilson River area*. 30. juni 1959.
1 side

Svend Frederiksen: *Litteratur paa grønlandsk 1900-1950*. 44 sider

Svend Frederiksen: *The mediaeval Christian Era of the Western hemisphere*. 15 sider

Svend Frederiksen: *My Autobiography*. Adelphi, Maryland. 16 sider

Svend Frederiksen: *My Eskimo Research-Accomplishments*. Adelphi, Maryland. 3 sider

Svend Frederiksen: *The necessity of an Institute of Eskimology*. Adelphi, Maryland. 12 sider
Svend Frederiksen: *Primitive conception of Man*. Maryland. 7 sider
Svend Frederiksen: *Recent literature in Greenland Eskimo*. Washington D. C. 11 sider
[Svend Frederiksen]: *Reconnaissance*. 6 sider
Svend Frederiksen: *Report and summary of nine seasons og eskimo field research – Spring-Summer 1965 and prerequisites*. Adelphi, Maryland. 9 sider
Svend Frederiksen: *Report on Eskimo research from the middle of 1963 to the middle of February 1964*. Adelphi, Maryland. 46 sider
Svend Frederiksen: *Report on Eskimo research from the middle of March 1962 to the middle of March 1963*. Adelphi, Maryland. 111 sider
Svend Frederiksen: *Den retrogressive uvularisering i eskimoisk*. 27 sider
[Svend Frederiksen]: *A Sledge-ride in Greenland at Christmas*. 6 sider
Svend Frederiksen: *The soul structure and function in Eskimo shamanism – part I*. Adelphi, Maryland. 9 sider
Svend Frederiksen: *The Triumph of Spring*. 1.udg. 6 sider
[Svend Frederiksen]: *Uden titel*. Svend Frederiksens notesbog I
[Svend Frederiksen]: *Uden titel*. Svend Frederiksens notesbog XII
[Svend Frederiksen]: *Vestgrønlandske Klusiler i Forlyd*. 19 sider

Grønlands Landsarkiv

Kirkebøger:

Grønlands Landsarkivs hjemmeside (www.arkiv.gl). Følgende side har været benyttet:
http://issuu.com/greenlandnm/docs/f_dte1905_1914/1 - kirkebog fra Holsteinsborg fødte 1905-1914

Det Kongelige Bibliotek

NKS 4079, 4:

Brev til William Thalbitzer 10/5-1936
Brev til William Thalbitzer 27/10-1939
Brev til William Thalbitzer 21/11-1940
Brev til William Thalbitzer 27/1-1947
Brev til William Thalbitzer 24/5-1947
Brev til Svend Frederiksen 30/5-1947
Brev til William Thalbitzer 5/6-1947
Brev til Rigsbibliotekar Dahl 19/9-1948
Brev til William Thalbitzer 20/9-1948
Brev til William Thalbitzer 30/9-1948

Brev til William Thalbitzer 26/10-1948
Brev til William Thalbitzer 10/11-1948
Brev til William Thalbitzer 19/1-1951
Brev til William Thalbitzer 22/5-1951
Brev til William Thalbitzer 2/2-1953
Brev til Svend Frederiksen 17/5-1953
Brev til Erik Holtved 4/1-1956
Brev til Svend Frederiksen 24/6-1958

PUBLICEREDE

Angmalortok (1967): "Helene Sofie og Svend Frederiksen" *Pekatiġit Kalâtdlit* nr. 5, s. 33-35

Bertelsen, Alfred (1918): "Navnegivning i grønland" (Meddelelser om Grønland bind 56, nr. 5)
København: C. A. Reitzels Forlag

Binzer, K. (m.fl.) (1957): *Ilíniarfigssuak 1907-1957 nagdliútorsiornerme atuagkiak*. Det grønlandske Forlag, s. 135-150

Bugge, Aage ([1931]): *Grønlandske skoleproblemer*. s. 5-19

d'Anglure, Bernard Saladin (1997): "Svend Frederiksen et le chamanisme inuit ou la circulation des noms (atiit), des âmes (tarniit), des dons (tunijjutit) et des esprits (tuurngait)" *Études Inuit Studies* vol. 21, no. 1-2. 1997. s. 37-53

Eskimo of the Canadian Arctic (1968): s. 49-54

Fleischer, Jørgen (1996): *Forvandlingens år – Grønland fra koloni til landsdel*. Nuuk: Atuakkiorfik, s. 114-115

Frederiksen, Svend (sl.sn.): "Grønlændernes Modersmaal" *Dansk Folkefællesskab* nr. 46, s. 4
(1939): "Sprogspørgsmaalet i Grønland" *Dansk Udsyn* hæfte 2, s. 99-124
(1952): "Henrik Lund, a national poet of Greenland" *Proceedings of the American Philosophical Society*, vol. 96, no. 6, December, s. 653-659
(1954): "Stylistic forms in Greenland Eskimo literature" (Meddelelser om Grønland bind 136, nr. 7) Kbh: C. A. Reitzels Forlag
"Warmer future" *Time Magazine* vol. LXIV, no. 4, s. 40

“An old church in Greenland was Santa Claus’ Cathedral” *The Washington Daily News*. 23. december, s. 39

(1968): “Some Preliminaries on the Soul Complex in Eskimo Shamanistic Belief” *Eskimo of the Canadian Arctic*. s. 49-53

Frederiksen, V. C. (1912): “Fund af eskimohuse af Kap York-typen” (Meddelelser om Grønland bind 50, nr. 8) Kbh: C. A. Reitzels Forlag

(1925): “Om det gamle eskimoråb til de første søfarende efter Nordbo-tiden”
“Om betydningen af “Etah”” (Meddelelser om Grønland bind 59, nr. 1 + 2) Kbh. C. A. Reitzels Forlag

Grønlandsbogen II (1950): Kaj Birket-Smith, Ernst Mentze og M. Friis Møller. Schultz

Hansen, Klaus Georg (1993): “Ouverture til åbningen af professor Svend Frederiksen’s arkiv”
Tidsskriftet Grønland nr. 1. s. 30-36

(1994): Foreløbig registrant over Svend Frederiksen’s samling ved National Archives USA, ved Nunatta Atuagaateqarfia, ved Sisimiuni Katersugaasivik

Hastrup, Kirsten (2003): *Ind i verden – en grundbog i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels Forlag

Holtved, Erik (1958): “William Thalbitzer 15. februar 1873 – 18. september 1958”
Tidsskriftet Grønland nr. 12. s. 456 – 461

Høiris, Ole; Marquardt, Ole (2011): *Fra vild til verdensborger*. Århus Universitetsforlag

Ilinniarfissuaq: Godthaab Seminarium Aarsberetning 1926/27-1936/37

Kleivan, Inge (1993): “Danskundervisning i Grønland før den anden verdenskrig”. *Tidsskriftet Grønland* nr. 3. s. 88-99

“Knud Rasmussen tog fejl, kursen må nu lægges om” (1966): Kbh. *Berlingske Tidende*

Lyng, Finn (1981): *Kalâtdlit itsak ússatait ugperissaitdlo : nâsât, ússatit, ugperissat, ilerkuliûtit, okausingnât*. Nordiske Landes Bogforlag

McComber, Louis (1998) "Anthropologist unearths treasure trove of Inuit culture between 1946 and 1967" *Nunatsiaq News* 16. oktober

Petersen, Jonathan (1951): *Nunarput utorkarsuàngoravit: Vort ældgamle land*. Wilhelm Hansen musik-forlag

Sandgreen, Otto (1982): *Min eskimoiske fortid*. Det Grønlandske Forlag

Thalbitzer, William (1904): *A phonetical study of the Eskimo language* (Meddelelser om Grønland, bd. 31)

(1909): *Ethnological description of the Amdrup collection from East Greenland* (Meddelelser om Grønland, bd. 28)

(1914-1923): *The Ammassalik Eskimo* (Meddelelser om Grønland, bd. 39-40)

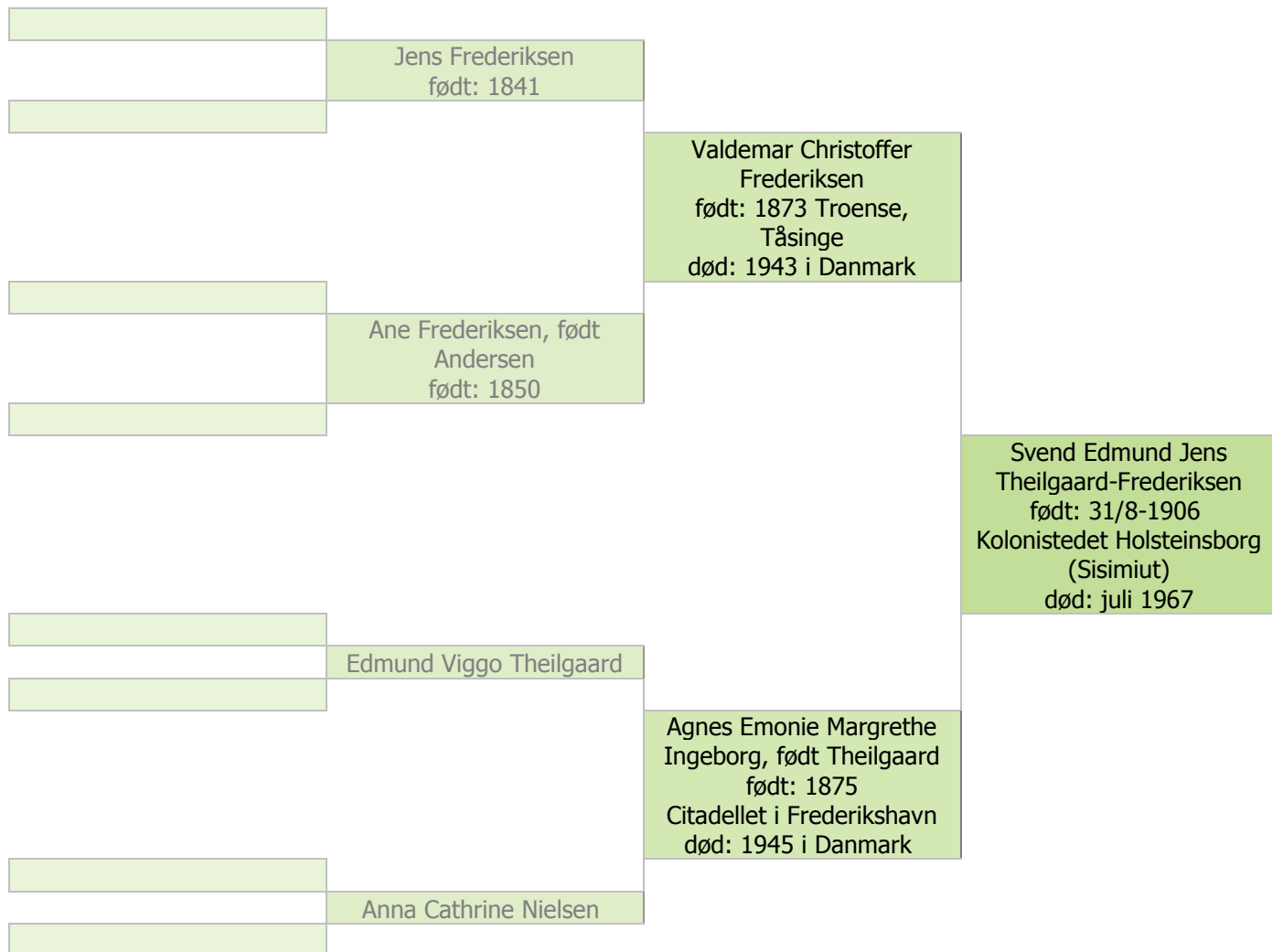
INTERNETSIDER

[http://www.gravminderegistrering.dk/minde_data.asp?Nr=21&Sted=Toreby%20\(0789\)&Grav=1_A.rk.7_11-12_PastFrederiksen](http://www.gravminderegistrering.dk/minde_data.asp?Nr=21&Sted=Toreby%20(0789)&Grav=1_A.rk.7_11-12_PastFrederiksen) – gravminder i Thoreby

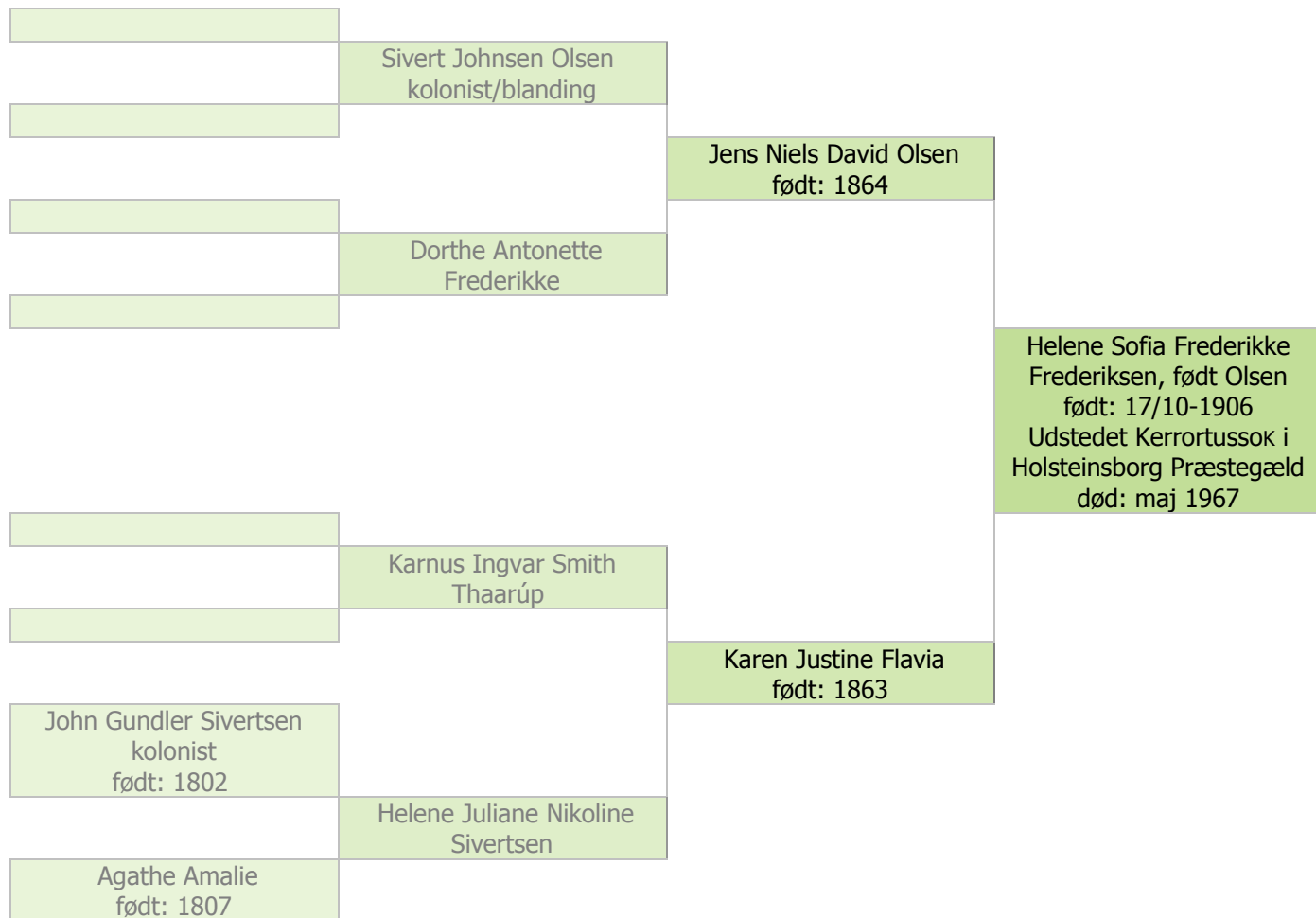
<http://eskimologi.ku.dk/omuddannelsen/historie/> - Københavns Universitet/Afd. for Eskimologi og Arktiske Studier

Bilag A: Svend Frederiksens stamtræ

Bilag B: Helene Frederiksens stamtræ

Bilag C: Tidslinje

- 1906 Svend Frederiksen og Helene Olsen bliver født og døbt i Holsteinsborg
- 1909 lillebror Mogens bliver født og døbt i Holsteinsborg
- 1921 flytter til Danmark med forældrene
- 1931 gift i Vor frelser kirke med Helene Frederiksen (f. Olsen)
- 1931 færdiguddannet som folkeskolelærer i Danmark og ansat på Ilinniarfissuaq i Godthaab
- 1932 forlader Grønland og flytter til Danmark med sin hustru
- 1942 immatrikuleres på Københavns Universitet i grønlandsk (eskimoisk) sprog og kultur hos William Thalbitzer
- 1945 mag. art. i grønlandsk (eskimoisk) filologi fra Københavns Universitet
- 1946-64 enmands-feltarbejder i Alaska, Canada og Grønland
- 1948 Svend og Helene Frederiksen samt børn flytter til Washington i oktober og Svend Frederiksen ansættes på Georgetown University i Washington
- 1954 Svend Frederiksen får sit U.S.Citizenship den 9. marts og ansættes på The Catholic University of America som professor i eskimologi
- 1961 gensyn med Grønland sammen med sin kone
- 1967 Helene Frederiksen dør i USA i maj og Svend Frederiksen dør i USA i juli